

ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ሓላል ኤርትራዊ

መሰል ፡ መንነትን ፡ ራእይን

ኣኼባ ህዝባዊ መኸተ ኮሎምበስ ፡ ኣሃዮ

27 ሚያዝያ 2014

• ህንጻት ሃገር ዝሓቶ ጥንቃቄ

- ኣብነት ካብ ኣሰራርሓ ዲጋታት
- ኣብነት ካብ ሰማይ ዝጥንቁር ርሻናት
- ሰረት ነባራት ሃገር ንምህናጽ ዘድሊ ጥንቃቄ
 - ወሒስ ልኡላውነት፡ ዘላቂ ሰላም፡ ሃገራዊ ቅሳነትን ርግኣትን፡ ምዕሩይ ሰፊሕ ዝርግሐ ዘለዎ ሓባራዊ ምዕባሉ፡ ሃገራዊ ስኒት፡ ሃገራዊ ክብረት፡ ኣድማሳዊ ሰብኣዊ መሰላት።
- ቅምሶ ካብቲ ዝንጸፍ ዘሎ ድልዱል ሰረት

• ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ሕጊን ርትዕን ዝመሰረቱ መሰል

- ድርብ መለኪዲታት ዓለምናን ከባቢና፡
- ኤርትራ ከም ሓንትን ስምርትን ሃገር ከምዘይትቐውምን ትነብርን ዝቃጸ ውዲት
- ኤርትራ ከም ዘይትስሰንን ከም ዘይትቐስንን ዝቃጸ መበረ ወይ መተካእታ ውዲት።

• ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ሃገራውነት ዝመርዓቱ ድልዱልን ሓላልን መንነት

- ሓላል ታሪኽ ሰውራና ምምርሳሕ፡
- ባህልናን ልምድናን ንምፍጋር
- መንነትና ኣነኣኢስና ክብረትና ንምሕራጅ

• ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ጽንዓት ዝመልህቑ ራእይ

- ራእይና፡ 1. ሃገራዊ ስኒት፡ 2. ፖለቲካዊ ደሞክራሲ፡ 3. ቁጠባውን፡ ማሕበራውን ምዕባሉ፡ 4. ማሕበራዊ ፍትሒ (ቁጠባውን ማሕበራውን ደሞክራሲ)፡ 5. ባህላዊ ትንሳኤ፡ 6. ዞባውን ኣህጉራውን ምትሕብባር
- ራእይ ኣሎኒ ቪዥን ኤርትራ ሃገራዊ ዊል ቢ ኣ ቢግ ነሽን

• ዝቀላቐል ዘሎ ፋንፋንን ትሕተ-ሃገራዊ ጐስጓጎት

- ሃይማኖታዊ ጐስጓጎት
- ወገናዊ ጐስጓጎት

• እንኮ ምስጢር ዓወትናን መልህቑ ህላዌናን

- ንቕሓትና፡ ውዳበታትና፡ ሓድነትናን ሃገራዊ ስኒትናን ።

ህንጻት ሃገር ዝሓቶ ጥንቃቕ

- ህንጻት ሃገር ብኩሉ መልክዓቱ ፡ ራእይ፡ ጥንቃቕን ትኩርነትን ዘድልዮ፡ ባዕልኻ ጥራይ እትጸሮ ሃገራዊ ዕማም እዩ።
- ህንጻት ሃገር ካብ ዘወጡቱ ቀንዲ ረቋሕቲ፡ ብጽፋፋት፡ ብቐዓት ፡ ተበዓትን፡ ወፋያት መራሕቲ ዝተርጎዐ ግንባር ምህናጽ ኢዩ። ህንጻት ሃገር ዘወጡቱ መራሕቲ ምስ እንፍትሽ፡ ሓልዮት ህዝቢ ዘለዎም፡ ካብ ዝኸነ ይኸን ናይ ግዳም ቁጽጽር ነጻ ዝኸነ ፡ ንቐሓትን ብፖለቲካ ብሰላትን ኢዮም።
- ስግእምን ኑብሶምን ንረብሓ ወጸእተኛታት ሸይጦም ብተዓስቡ ከደምቲ መራሕቲ ዝትሃንጹትን ዝማዕበለትን ሃገር የላን። እዚ ስለ ዝኸነ ፡ ሃገራት ካብ ረብሓ ህዝቦም ፡ ረብሓ ርእሶምን ናይ ደገ መወልቶምን ጥራይ ዝዓጦም መራሕትን፡ ካብ ብናይ ንኖት ረብሓን ድፊኢትን ዝቐለስ ፖሊሲታት ክከላኸላ ኣለዉን። ፖለቲካን ቁጠባን ሓንቲ ሃገር ፡ ካብ ማዕዶ ዝቐለስ እንተኸይኑ ተስፋ የብላን።
- ጭርሖታት ደሞክራሲ፡ ሰብአዊ መሰላት፡ ጥዑይ ምሕደራን ካልኣትንውን ባዕልኻ ዘንቀልካዮምን፡ ምስ ኩነታትካ ተሳንዮም ዝኸዱን ዘሳንዩን ዘይኩርኩሑን መስርሓትን ውጽኢታት ቃልስን ተሳታፍነትን ክኸነ ኣለዎም እምበር ፡ ካልኣት ዝእዝዙልካ "መድሃኒት መሰል" ከይወግሉ ከይሓደሩ ፡ ናብ ስሚ ዝቐየሩ ክኸነ የብሎምን።
- ንድኹማትን ምግዱራትን ሃገራት "ደሞክራሲ" ኢሎም እናሰበኹ፡ ኣብ መጋባእያታት ዓለም ግን ካብ ቤት ምኽሪ ጸጥታ ሕቡራት ሃገራት ጀሚርካ፡ ደሞክራሲ ዝብሃል የለን። ንድኹማት ሃገራት "ደሞክራሲ" ኢሎም እናሰበኹ፡ እንተኸነ ኣብዘን ሃገራት እዚእተን ፖሊሲታቶምን ረብሓታቶምን ክንግሉ ስኽፍ ኣይብሎምን ኢዩ።

ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ሕጊን ርትዕን ዝመሰረቱ መሰል

ሀ. ንኤርትራውያን ዘላደያ ማንታ ተጸብኦታትን ውዲታትን።

“ሕሉፍ ተወከስ፣ ባላ ተሞርኮስ” እዩ’ሞ፣ ንድሕሪት ምልስ ኢልና ነቲ ኣብ ዝሓለፈ 70 ዓመታት ንኤርትራውያን ዘላደየ ሰንሰለታዊን ማንታ ዘርእሱን ተጸብኦታትን ውዲታትን ከም ካብ ማይ ባሕሪ ብጭልፋ ቆንጨልና ንርእ። ሕሉፍ ምውካስ ፣ ንናይ ሕጅን መጻኢን ውዲታት ብጢሕና ንምልላይ ይሕግዘናዮ። መንጻፍ እዚ ሕጂ ንምክቶ ዘሎና ንኸኾነና እምብኣር፣ ንማንታ ዕላማ እዚ ውዲታት ንተግዘብ።

1. ኤርትራ ከም ኣንትን ሰምርትን ሃገር ከምዘይትቐውምን ትነብርን ዝቃጸ ውዲት።

ኣሰር ናይዚ ውዲትዚ ቀስ ኢልና ምስ እንእስር ፣ ዳርጋ ኩሉ ካብ ምዕራብ ክኸውን ክኸውን ካብ ኣሜሪካን እንግሊዝን ተበጊሱዮ ናብ ኣዲስ ኣበባ ዝመርሕ እምበር ፣ ከምቲ ንገለ ገለ ገርህታት ዝመስሎም ፣ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ተወሊዱ ኣይከውን ናብ ሎንዶንን ዋሽንግተንን ዝመጽእ። እዚ ንኤርትራ ከም ሃገር ንኸይትህሉ ዝቃጸ ውዲትዚ ፣ ንመጀመርያ ካካይ ገጹ ኣቐልቂሉ “ሰባሕ ለኼር” ዝበለና ፣ ብሓንቲ “ባዕባባቲ ዝመጽእ ኩነታት ኤርትራ ዚትንኪ ገለ ሓሳባት” እትብል ኣርእስትን ብ“ኣደ ኤርትራዊ” እትብል ናይ ብርሂ ሽምን ፣ ኣብ ናይ ኤርትራ ሰሙናዊ ጋዜጣ ብ3 ነሃሰ 1944 ኔሩ። እንግሊዝ፣ ኣብ ኤርትራ እግሩ ምስ ኣእተወ ኣብ ሰለስተ ዓመቱ ምኻኑዮ። እቲ ጸሓፊ ከምዚ ዝስዕብ ይብል፣

2. ኤርትራ ከም ዘይትሰስንን ከም ዘይትቐስንን ዝቃጸ መበረ ወይ መተካእታ ውዲት። እዚ’ቲ ቐዳማይ ውዲት፣ ስለ ዘይሰለጠ ዝቐርብ ዘሎ፣ ዳርጋ ኣብ ንኹለን ሃገራት ደቡብ ዝዝውተር ውዲት’ዩ። ብሕልፊ ነተን ነጻነት ብሓይለን፣ ዝረኸባ ሃገራት ኣፍሪቃ። ኣብ ኣንጎላን፣ ሞዛምቢክን ርኢናዮ’ኢና። ኣብ ዚምባብወ ንርእዮ ዘሎናዮ።

ለ. ተግባራውነት እዚ ተጸብኦታትዚ ብኸመይ ይኸሰት፤

1. “ኣህጉራዊ ሕጊ” ክግሃስ ከሎ ምስቃጥ። እዚ ውዲትዚ ኣብ ኣርብዓታት ፣ መሰል ናይተን ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ዝነበራ ሃገራት ንነጻነት እናተባህለ ክምደር ከሎ፣ ብሕልፊ እኳ ደኣ እተን ምሳና ሓቢረን ብጣልያን እተገዛኣ ሊብያን ሶማሊያን ነጻነተን ይውሃበን ክብሃል ከሎ፣ ኣባና ክበጽሕ ሓደኳ ብጨቐ ኢሉ ዝተሓለቐልና ኣይነበረን። ኣብ ቻርተር ሕቡራት መንግስታት “መሰል ርእሰ ውሳኔ ንኣብ መግዛእቲ ዘለዎ ሃገራት” ተባሂሉ ሰፊሩ ኸሎ፣ ኣባና ክበጽሕ እዚ መሰልዚ ይግብኦምዮ ኢሉ ደው ዘበለልና የለን። ይትረፍ ህዝቢ ኤርትራ፣ ሓንቲ ባልድንን ተማቐሉ ፣ ናይ ሕድሕዳዊ ጐነጽ ወይ ምፍልላይ ታሪኽ ዘይብሉ ፣ ንኸንደይ ካልኣትዮም ተጠፋጢፎም ተጠፋጢፎም ሃገር ኢኹም ዘይበልዎም።

2. ምስ ኢትዮጵያ ምሽራውን ንኢትዮጵያ ምዝራይን። እዚ እቲ ናይ ሕብእብእ ዘይኮነስ ፣ ህዝቢ ኤርትራ ብጽንዓቱ፣ ወታሃደራዊ ጸብለልታ ክርኢ ኸሎ ዝቐላቐል፣ ውጹእ ወታሃደራዊን ዲፕሎማሲያዊን ዝርያዮ። እቲ ኣብ ግዜ ብረታዊ ቃልስና፣ ብኣሜሪካን ብሕብረት ሶቬትን ዝተራእየ ዝርያ፣ እቲ ኣብ ወራር ወያነ ብኣሜሪካ፣ ብውድብ ሕቡራት ሃገራትን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ዝተራእየ ቅሉዕ ዝርያታትን መርኣያ ናይዚ እዮም። ኩልና ከም እፈልጦ ፣ ኣኸላባት ኢትዮጵያ ፣ ንጎይተቶም ኣሚናም ጥራይዮም ንጐት ሓርማዝ ኤርትራ ዘጫንዉ። ታሪኽ መኸተና ዝነግረሉ እኮዮ። ኣብ ሙሉእ ታሪኽም፣ ብዘይ ዘራይ ዘትከልሉ እዋን ተራእዩን፣ ተሰሚዑን ይፈልጥንዮ። ዋላ ደኣን ሽንፋእ ይገበረሎም ነቲ ታሪኽም ከምቲ ጽውጽዎዮም ዝብሎ፣ 3 ሽሕ ዓመት ጌሩ ንበል። ዋላ ሓንቲ ኣይትርከብንዮ። ብዘይ ዘራይ እዛ ሕጂ እጅኽ ጎረባብታ ኾይና ዘላ ኢትዮጵያ፣ ይትረፍ ንኸልኣት ንኸትወርር ክትደናደንሲ፣ ንሓንቲ ለይቲኳ ዘይትሰርር ሃገር’ያ።

3. **ንህዝቢ ኤርትራ ኣብ መሰሉ ሕድገታት ክገብር ምፍርራሕ ።** እዚ ህዝቢ ኤርትራ ብጽንዓቱ ፣ ብወታሃደራዊ ሓይሊ ከይተጸዕደ ፣ ሚዛን ሓይሊ ናብ ረብሕኡ ምስ ዝቐይሮ ፣ ፍረ ዓወታቱ ንክየስተማኸር ንምኽላፍ ተባሂሉ፣ ኣብ ሕጋዊ መሰሉ ሕድገታት ንክገብር ዝግበር ፣ ነጻላ ሓልዮትን ዕርቅን ተጐልቢቡ ዝቀላቐል እኩይ ተጸብኦ'ዩ። ነዚ ዋና ጸሓፊ ህዝባዊ ግንባር ፣ ተጋዳላይ ኣልኣሚን መሓመድ ሰዲድ፣ ኣብ'ቲ “ሕድገት ዘይፍቅድ መስል” ዝብል መጽሓፉ ብሰፊሕ ዘርዚርዎ ኣሎ። እዚ ሕጂ ብሕቡራት ሃገራት ኩነት ብቐንዱ ድማ ብኣሜሪካን እንግሊዝን ዝርእ ዘሎ ፣ ብዋጋ ሕጋዊ መሰልና ፣ ንስርዓት ወያኔ ናይ ምድሓን ላዕልን ታሕትንዎን፣ መቐጸልታ ናይ'ዚ እከይ ተግባር እዚ'ዩ። እቲ ባዕላቶም “ናይ መወዳጃታን ቀያድን” ኢሎም ዘውግልዎ ውዕል ኣልጀርስ ከይዓጠጠም፣ ብይን ኮምሽን ዶብ ንረብሓ ኢትዮጵያ ከይኮ ስለ ዘይረኽብዎ ፣ “እቲ ብይን ጌጋ ስለ ዝኸነ ክቐየር ኣለዎ፣ ንኢትዮጵያ ድማ ካብ'ቲ ብይን ዝሃባ ዝያዳ መሬት ክውሃባ ኣለዎ” ዝብል ወጽኢ ሽርሒ ናይ'ዚ ውዲት'ዚ ዕምቄት'ዩ ዝእምት። ነዚ እቲ ናይ'ዚ ውዲት'ዚ ቀንዲ ተዋሳኒቲ ዝነበረ ፣ ኣምባሳደር ኣሜሪካ ኣብ ሕቡራት ሃገራት ነበር ጀን ቦልተን፣ በዚ ዝስዕብ ገሊጽዎ ኣሎ፣

“እቲ ክርድኣኒ ዘይክኣለ፣ እቲ ጀንዳይ ፍሪይዘር ፣ ኣብ ወርሒ ለካቲት 2006 ፣ እቲ ብይን ኮምሽን ዶብ ጌጋ'ዩ ኢላ ደምዲማ ከተብቅዕ፣ ነቲ ብይን ቀይራ ፣ ሰፊሕ መሬት ንኢትዮጵያ ክትህብ ኢላ ምሕሳባዮ። ንቤት ምኽሪ ጸዋታ ከመይ ጌረ ከም ዝገልጸሎም ሓሪቢቲኒ። ኣይገለጽኩሎምን ከኣ።”

እዚ በበዓል ሀርማን ኮህን ፡ ደይቪድ ሺንን ናይ ቻትሃም ሃውስ ናይ'ዚ እዋን ጉዳይ'ውን እሳ ኢያ። ኣብ መሰልና ሕድገት ክገብር ኢዮም ዝጽዉዑ ዘለዉ።

1. “ኢትዮጵያ ፡ ንሽሙ ፡ ነቲ ኮምሽን ዶብ ንኤርትራ ዝሃባ መሬት ከረክብዮ ትበል ፡ ሽዑ ንሽዑ ድማ ክፉት ዘተ ክካየድ እመክር።”
2. “ኤርትራን ኢትዮጵያን ንረብሓ ኸልትኤን ምዃኑ ተረድኤን ፡ ርክበን ኣመሓይሽን ፡ ነቲ ዘፈላልየን ፖለቲካዊ ፡ ቁጠባውን ፡ ማሕበራዊን ጀግራፍያዊ ጉዳያት ይፍተሐኡ። ኢትዮጵያ ምናልባት ንባድማ ከተረክባ ከም ትኸኣል ተረዲኦ ትቐረብ። ኤርትራ ኣብ ቀደም ተኸተል ኩነታት ተዓጸጸፍነት ከተርኢ ኣለዋ። እቲ ቅድሚ ዘተ ኢትዮጵያ ካብ መሬተይ ክትለቅቅ ኣለዋ” ዝብል መርገጺ እንተተሓድኳ ሓጋዚ ምኽን። ክልቲኡ ወገናት ፡ ኣብ'ቲ ዶብ ፡ ንኣሽቱ ምቅይያራት ክግበር ከም ዘለዎ ክቐበሉ ኣለዎም። እቲ ንኸልትኤን ሃገራት ዘባእሱን ቁጠባዊ ፍልልያት ኩሉ ክዝተየሉ ኣለዎ። እንተሓይ እቲ ነታ ወደብ ዘይብላ ኢትዮጵያ ፡ ንዓሰብ ናይ ነዊሕ እዋን ናይ ምጥቃም ስምምዕ።”
3. “ናይ ኢትዮጵያ ብዝሒ ህዝብን ፡ እንዳ ዓቦዩ ዝመጽእ ዘሎ ቁጠባዊ ኅብለልነት ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ኅረባብታ ክንርድኣኡ፡ ክቐበልኦን ክርዕመኦን ኣለዎን፡ ብሕልፊ ብሕልፊ ኤርትራን ኣህጉራዊ መሕበረ-ሰብ ዓለምን። እዚ ጽልዋ ኢትዮጵያ ንምግናንን ኅረባብታ ናይ ኣዲስ ኣበባ ከራኩር ይኹናን ንምባል ኣይኩነን። እንታይ ድኣ ፡ ንኢትዮጵያ ከነገድዳ ስለ ዘይንኸልል፡ ምናልባት ነቲ ናይ 2000 ናይ ኣልጀርስ ውዕል ሰላም፡ እንተኸነ ቃላቱ ፡ እንተወሓደ ግን መንፈሱ ግሂሱና ፡ ንኢትዮጵያ ዝደለዩቶ ክንግበረላ ኣሎና”¹ ነዚ ዝምቡዕ ምኽሪ ዘመሓላለፈ እቲ ናይ ዓዲ እንግሊዝ “ንግስነታዊ ትካል ኣህጉራዊ ጉዳያት” ወይ ክኣ ብ“ቻትሃም ሃውስ” ዝፍልጥ ፡ ናይ ፖለቲካዊ ትንታኔታት ማዕከን እዩ።
4. “ሕጋውነት ብይን ኮምሽን ዶብ ኣይግድሰንንዮ። ውዕል ኣልጀርስ ፍሉይን ሃውራውን ብምንባሩ ንኮሚሽን ዶብ ነቲ ዶብ በቲ ክልቲኡ ወገናት ይብጽሓኒ ዝበሎን በቲ ንሱ ዘውጽኦ መምርሕን ኣቢሉ ኣብ ድላዩ ንኸዕልቦዩ ኣኸኢልዎ። እቲ ዘገድሰኒ እቲ ፖለቲካዊ መልእኽቲ እቲ ብይን ኢዩ ዘገድሰኒ፡ ብመንጽር መባእታዊ ኣምራት ኣፈታትሓ ኅንጸን እቲ ኣብ መጻኢ ሰላምን ርግኣትን ሰሜናዊ ምብራቕ ኣፍሪቃ ዝመጽኦ ሳብኒንንዮ። ብመንጽር እዚ እቲ ኮምሽን ብይንዎ ዘሎ ዶብ ሓደገኛዮ። ድሕሪ ክምዚ ናይ ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝመሰል ዓቢ ውግእ እቲ ውሳኔ ነቲ ውግእ ዝሰዓረ ከም ዝረብሕን እቲ ተዋግኣሉ ሓዘ ከም ዝተርፍን ጌርኩ፡ እቲ ዝተሳሰረ ድማ ጥራሕ ኢዱ ከም ዝኸይድ ጌርኩዩ ዝዳነ። እዚ ኸምዚ ዝበለ ዳንነት ዋላ ሃሳዩን ሓቓዩን ይኹን ነባርን ቀዋሚንዮ። ንምንታይ እቲ ሓያል ረቢሑ ስለ ዘሎ ረብሑ ክዕቅብ ዘድሊ ዘበለ ኢዩ ዝገብር። ኢትዮጵያ ብዝሒ ህዝባ ናይ ኤርትራ 15 ዕጽፊ ስለ ዝኸነን ካልእ ጸጋታትን ስለ ዘለዋ

እቲ ኣብ ጉንበት 2000 ዝተበጽሖ ኩነታት ኤርትራ ንኸትቅይሮ ዓቕሚ ስለ ዘይብላ ምተቐበለቶ ነይራ። እቲ ኹሉ ዘየቃልበሉ ዘሎ ፡ ብይን ኮምሽን ዶብ ንኤርትራ ሓደገኛ ምዃኑ ኢዩ። ካም ኣብ ሓደገኛ ኣከባቢ እትርከብ ንእሽቶይ ሃገርን እታ ኣገዳሲት ጎረቤታ ኢትዮጵያ ብምዃናን ንኤርትራ ሰላም ኣዝዩ ኢዩ ዘድልዩ። ምስ ኢትዮጵያ ተሳኢያ እትነብረሉ ርክብ ጥራይዩ ዘዋጽኦ። እቲ ባይታ ዕርቂ ዘጣጥሕ እንኮ ስጉምቲ እምብኣር ግዝኣት ኢትዮጵያ ኣብ ባድማን ኢሮብን ምእማን ጥራይዩ። ነዚዩ ኮምሽን ዶብ ዓጊቱ ዘሎ። ዋላኳ ብይን ኮምሽን ዶብ ንኤርትራ ዘርብሖ ይምሰል እምበር ንኤርትራ ሓደገኛዩ። መጻኢ ዋጋ ዘለዎ ነጻ ኤርትራ ዘዕኑዩ።”²

4. ሓቀኛ መሰለትና ናይ ምድዋን ጉስንስ። እዚ ዘይሕብርና ለኽዩ፣ ይትረፍ ንዘይፈልጠና ንዘፈልጠናውን እንተኹነውን ከለልዩና ብዘይክእል መንገዲ ምስልና ንምጥፍእ ዝህቅን ዝነበረን ዘሎን ፣ ናብታ ኣብ ላዕሊ ዝጠቐስናዎ ውዲትን መብረኣን ዘብጽኡ መሳልልያ። እዚ እቲ ዘይናትና መሰለት ሂቡ፣ ምሳና ዝደናገጽ ንኸይርከብ ተባሂሉ ዝገብር፣ ልዕሊ ኩሉ ተሰራዕ ክምከትን ክመክንን ዘለዎ ውዲትዩ። እዚ ሕጂ ፣ እንተስ ብምግሃስ ሰብኣዊ መሰላት፣ እንተስ ብምግሃስ ሃይማኖታዊ መሰላት ፣ ብምወላ ግብረ ሽበራ እናበለ ነቲ ሓቀኛ ምስልና ከጥፍእ ዝደናደን ዘሎ ፣ መንቀሊ ዘይብሉ ጠቕነታትውን፣ ናይዚ ክጠቐሶ ዝጸናሕኹ ፣ ንኤርትራ ከም ሃገር ንኸይትቐውም፣ እንተቐመትውን ከይትስስንን ከይትቐስንን ዝሓለነ ፣ ቅውዶ ሰንሰለታዊ ውዲታትን ተጽብኦታትንዩ። እዚ ጎስንስ እዚ ረቂቕን ሰብብንዩ። ቀንዲ ዕላምኡ ስነ ኣእምሮኣዊ ወራር ኣክይድካ መኽተና ንምልማስ ዝሓለነ፣ ኮይኑ ፈኽም እናበለ፣ ቦታ ንነፍሲ ወከፍና ክትረክብ ትኽእልያ ተባሂላ ዝተጸንዐት መኣዝንን ነቓዕንያ እትመጽእ። ዋልታ ኣይትርኣ ፣ ትሕቲ ዋልታ ዘሎ ረኣ ፣ ከም ዝብሃል ነዛ ሕማምዚኣ እዛ “ቅድድም ቀዳድም ሃገራዊ ድሕነት” እትብል ኣትሓሳስባን መትከልን ብቐንዱ ኸኣ ፣ ሕድሪ ሰማእታት ምዝካርያ እታ ኸታብታ።

5. መጋበርያ ዝኹኑ ፣ በኣጸብዕ ዝቐጸሩ ዕሱባት ምውፋር። እቶም ንኤርትራ ሰናይ ዘይምነዩ ሓይልታት፣ ኣብ መመድረኹ “ከገልግሉና ይኽእሉ” ዝበልዎም፣ ፋንፋናትን ስሱዓትን እናመርጹ፣ ወርቅን ጨርቅን እናሃቡ ኹቲቦም ንመሰል ህዝቢ ኤርትራ ዝሕለቐ ኣምሲሎም የዋፍሩ ኔሮም ኣለዉ ክቐጽልዎ ኸኣዮም። ኣብዚ ክርሳዕ ዘይግብኦ ከምዚ ሕጂ ሓደ ኸልተ “ንኤርትራ ኣብ መዝገብ መወልቲ ግበረ ሽበራ ኣእትወዎ” ኢሎም ዝደፋፍኡ ዘለዉ፣ ኣብቲ ዝበዝሖ ህዝቢ ኤርትራ “ንናጽነተይ” ኢሉ ዝቃለሰሉ ዝነበረ ፈታኒ ናይ 40ታት መድረኽውን ኣብ ማእከል ኣስመራን ኣብ መጋባእያ ሕቡራት መንግስታትን ወጺኦምን ኣንጻር መሰል ህዝቢ ኤርትራ ኣፎም መሊኦም ዝምድሩ ዕሱባት ኔሮምዮም። እዞም ናይ ሕጂ ንፈለጦም ኢና።

እቶም ናይ ኣርብዓታት ከኣ መጻሕፍቲ ኣለም ሰገድ ተሰፋይ ንወከስ። ኣብዚ ናይ ኣርብዓታት ታሪኽ ሓደ ክርሳዕ ዘይግብኦ ታሪኽ ግን ኣሎ። ታራ ፍራንክ ሳታፎርድ ዝብሃል እንግሊዛዊ። እዚ ብመንግስቲ እንግሊዝ ተላኢኹ፣ ንቐጽሪ ነጻነት ፋሕ ፋሕ ከብል ብዙሕ ዝጸፃረ ሰራም ሰብዮ። ብሪጋዴር ፍራንክ ስታፎርድ ዝብሃል እንግሊዛዊ ወዲ ነብኡ ከም ዝጠልም ዝገበረ ሰራም ሰብ እዩ ኔሩ። ተጠላማይ ራእሲ ተሰማ ኣስበሮም ማዕረባ። ጥላማይ ወዶም ፣ፍንጫሕ መሰንገሊኦም፣ ደግያት ኣብርሃ።

ኣብዚ ዘለናዮ እዋንከ፣ ክንደይ ስታፎርድታትኮን ቅጽሪ ናጽነትና ከፍርሱ፣ ሃገራውያን ሓድ ሕድ ከናቐቱ ህርድግ ይብሉ ይህልዉ፤ ንለባም ኣምተሉ ስለ ዝኾነ ንሚዛን ልብኹም እገድፎ። ነቶም ኢድ ሃይለ ስላሴ ዝስዕሙ ዝነበሩ፣ ብያቲ ደርጊ ከልምጹ ዝተቐዳደሙ፣ ምስ ወራሪ ስርዓት ወያነ ዝተሰለፉ፣ ሕጂ ኸኣ “መንግስቲ ኤርትራ በዚኣ ኢና ንረኽቦ” ኢሎም፣ ንህዝቢ ኤርትራ “ብምወላ ግብረ ሽበራ ክሰስዎ” እናበሉ ናብ መንግስቲ ኣሜሪካ ክጠርዑ ዝውዕሉ ዘለዉ ዕሱባት እንታዎት ምዃኖም ካባይ ንላዕሊ ኣዳዕዲዕኩም ተፈልጥዎም ኢኹም። ገሊኦም ፣ ተጋደልቲ ዝነበሩ፣ “ሃገራውያን ኢና” ዝብሉ፣ ክዳን ካህናትን መሻይኹን ዝተኸድኑ፣ እንተኾነ፣ ተጋደልቲ፣ ሃገራውያን፣ ካህናትን መሻይኹን ይገብርዎ እዮም ዘይትብሉ፣ ክገብሩ ዝህቅኑ ኣይብዝሑ እምበር ኣይተሳእኑን። ህልኽ፣ ስሰዐ ገንዘብ፣ ህርፋን ስልጣን ዘወሮም።

ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ሃገራውነት ዝመርዓቱ ድልዱልን ሓላልን መንነት

ንኤርትራዊ መንነት ከጥፍኡ ክንደይ ሒኹ ዝበሉ ሃገራትን ውልቀ ሰባትን ኣለዉ። ንኣብነት እቲ ቦታ ናይ ኤርትራ ሰሙናዊ ጋዜጣ ብ3 ነሃሰ 1944 ፡ ብናይ ብርሂ ስም፡ ከም ኤርትራዊ መሲሉ “ኤርትራ ብዓልየታትን ብቋንቋታትን በወገናትን ብሃይማኖታትን ድብልቕልቕ ዝበለት ሃገርያ” በጀካ ናብ ሱዳንን ኤትዮጵያን መቐቐልካ ምሕቃቓ ካልእ ኣማራጺ የለን እናበለ ከዳናግር፡ ዝሃቀነ ኣብቲ እዋን ናይ ኤርትራ ኣማሓድሪ ዝነበረ፣ ብርጋዴር ጀነራል ስቲቨን ሎግሪንግ፡ ኣብታ ናይ 1945 “ሓጺር ታሪኽ ኤርትራ” እትብል መጽሓፍውን። ነቲ እኩይ ዕላምኡ ከምዚ ኢሉ ተነብዩ ኔሩ፡

“እዛ ናይ ሕጂ ሓንቲ ኤርትራ፡ ተስፋ የብላን። ጠፋኢትያ። ብሓደ ወይ ካልእ መገዲ ኣቢልካ ምምቕቓላየ እዩ እቲ እንኮ ምርጫ።”³

ብርጋዴር ጀነራል ስቲቨን ሎግሪንግ፡ ኣብታ ብ1944 “ሓደ ኤርትራዊ” ተመሲሉ ዝጸሓፉ እክይቲ ጽሕፍቲ ኤርትራ ብቋንቋታትን ብዓሌታትን ድብልቕልቕ ዝበለት ስለ ዝኹነት “ተስፋ የብላን። ጠፋኢትያ። ብሓደ ወይ ካልእ መገዲ ኣቢልካ ምምቕቓላየ እዩ እቲ እንኮ ምርጫ።”⁴ ክብል ከሎ ፡ በቲ ሓደ ነፍም ንጉዳይ ኤርትራ ዝርእዩ ዝነበሩ ንምጽላው ክኸውን ከሎ ብቐንዱ ግን ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን ስነ ኣእምሮኣዊ ወራር ንምክያድ እዩ ኔሩ።

ኤርትራ ብሓቂ ካብ ዓለማ ብዝገደደ ብቋንቋታትን ብዓሌታትን ድብልቕልቕ ስለ ዝበለት ድያ ኣብቲ እዋንቲ መሰላ ተሓሪምዋ? ብዝሒ ብሄራትን ቋንቋታትን መኸንያት ዝኸውን ኔሩ እንተዝኸውን፡ እተን እንግሊዝ ዘመሓድረን ዝነበረ ጎረባብትና በብሓደ እንተተርእይና ፡ ኬንያ፡ ልዕሊ 70 ብሄራት ነይሮማ። ኣነኳ ብወገነይ ካብ ደርዘን⁵ ንሓላ ክቐጽር እኽእልየ። እታ ካብ ጀርመን ኣሕዲጉ ዝገዝኣ ዝነበረ ታንዛንያውን ልዕሊ 120 ብሄራት⁶ ነይሮዋ። ዩጋንዳ ብዓቕማ ልዕሊ 40 ብሄራት⁷ ኣብ ሱዳን (ሰሜንን ደቡብን ሓዊስካ) እሞኽኦ ልዕሊ 150 ብሄራት ነይሮም እንተብልካ ከይተጋንኖ ዘይከነስ ከይተውሕዶ ኢኻ ትስከፍ። ንምንታይ ደኣ “ብቋንቋታትን ብዓሌታትን ድብልቕልቕ” ዝበለት ተባሂላ፤ ኣይሰመረሎምን ደኣ እምበር ነቲ ከም ማይን ጸባን ሓቢሩ ንመዋእል ዝነበረ ህዝቢ ስነ ኣእምሮኣዊ ወራር ኣካይዶም ሓድ ሕድ ከናቐትዎዩ ኔሩ እቲ ሃቐነኦም።

ኤርትራ ንእሽቶ፡ ህዝባ ውሑድን ድኻንን፡ ዝብል ምስምሰውን ካልእ ገጽ ናይቲ ኣብ ታሪኽ ዝስማዕ ዝነበረ ገና ዘይበለየ ስነ ኣእምሮኣዊ ወራር። እንተኹነ 25 ሃገራት ኣፍሪቃ (ከም በዓል ላይበርያ፣ ማላዊ ፡ ሴራልዮን፣ ናሚቢያ ፡ ማውሪታንያ፣ ቦጽዋና፡ በዓል ናዋንዳ፡ ቡርንዲ፡ ጋምቢያ እሞ ጽልቓየን፡ ...) ወይ ብስፋሓት ወይ ብብዝሒ ህዝብን ካብ ኤርትራ ዝትሕታየን። 33 ሃገራት ኣውሮጳ፣ (ከም በዓል ፕሮቴጋል ፡ ኣየርላንድ ፡ እንግሊዝ፣ ደንማርክ ፡ ሆላንድ፣ ቡልጋርያ ፡ ሲወዝርላንድ፣ ኦስትሪያ) ብስፍሒ ካብ ኤርትራ ዝነኣሳየን። ካብ ኣስያ ከኣ 22 ሃገራት (ከም በዓል ዮርዳኖስ፣ ሊባኖስ፣ እስራኤል፣ ደቡብ ኮርያን ካልኣትን።) እቲ ስጋብ ሕጂ ዘይበለየ ኤርትራ “ብቐጠባ ነፍሳ ዘይትኸእል’ያ” ዝብል’ዋ ፡ መልሲውን ዘድልዮ ኣይከነን። በሉ ስከ ኣየነይቲ ሃገርያ ኣብ ኣፍሪቃ ብዘይ ሓገዝ ደው ኢላ ዘላ፤ ግዜ ስለ ዘይብልና እምበር እቲ ኣሃዛት ባጀታት ሃገራት ኣፍሪቃ ክትርእዩ ኽሎኻ ክንደይ ሃገራትየን ከምቲ ንባዕሉ ምብላዕ ዝጸገሞ ሕሙም ብመርፍእ ተንስዖ ብመንስዖ ሓገዝ ዝነብራ ዘለዋ፤ ስለዚ ዕላማ እዚ ኩሉ በኹሉ መንተዚ ፡ ንህዝቢ ዓለም ንምድንጋር፡ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ኽኣ ሰነ-ኣእምሮኣዊ ወራር ንምክያድ ዝዓለመ እምበር ናይ ብሓቂ ምኽኑይ ኩይኑ ኣይከነን። ኩልና ከም እንፈልጦ ግን ሻቕሎት ኣለዎም። ከም በዓል ኤርትራ ዝመሰላ ንኣሸቱ ሃገራት ከይዕወታሞ ካልኣት ኣሰረን ከይስዕባ።

“ኤርትራዊ ሃገራውነት፡ ውጽኢት ናይ ቀረባ ታሪኽዮ። ኣብ ኢትዮጵያውነት ምጽራር ዝተዋርከሰዮ። ቅድሚ ኤርትራውያን ብሰብ-ስልጣን ኢትዮጵያ ዝገፍው ሓባራዊ-ኤርትራዊ ስምዒት ኣይነበረን። ... ኤርትራውያን ገና ንኩሉ ዝሓቁፍ ኤርትራዊ ምንቅስቃስ ከምስርቱ ከም ዝኸእሉ ከምስክሩ ኣለዎም። እዚ ናጽላ ሃገራውነት ዋላኳ ናይ ልቢ እንተኹነ፡ ንታሪኻዊ ፍልልያት ኤርትራውያንን ነቲ ኣዕናዊ ጠባያትን ክስዕር ዘይክእል ናይ ላዕሊ ላዕልን ሱር ዘይብሉንዮ።”⁸

እዚ ኸምዚ ዝበለ ታህዲድ ዘላደየና ኢዩ። ሰውራ ኤርትራ ዓሰርተ ብዘይኣኸሉ ተጋደልቲ ምስ ግዚኡ ዘብቐዐ ዕጥቆም ንዕምሪ ሃገሪ ሃይለ-ስላሴ ይሕጽርዎ ይኹኑ ኢዮም ኢሉ ዝሓሰበ ኣይነበረን። ንስርዓት ደርጊ ምስ ኩሎም ዘራያቱ ተሃንዲዱ ምስ መጽ፡ ሰውራ ኤርትራ ኣብ ዝጥዕሞ ቦታን እዋንን ንኸገጠዎ ስታራተጅካዊ ምዝላቕ ምስ ዝበረ፡ ከም መብጽዕኡ ወራራት በዲሁ ፡ ውጥን ጀነራላት ሶቪት ኪነሚን ገይሩ ከም ዝወወት ዘይተሰቆሮም፡ እታ ሽዑ እተረኸበት ዕድል ከይትሓልፎም፡ ከምታ ናይ ቀደሞም ንህዝቢ ኤርትራ ክድህሉ ፡ ምስ ናይ ደርጊ ሓቢሩ ዝኸይድ ጽዑቕ ሰነ-ኣእምሮአዊ ወራራት የካይዱ ነይሮም። “ኦሮማይ” ሰውራ ኤርትራ እናበሉ ኸኣ ክጭድሩ ጀመሩ። ካብቶም ሓያሎይ ንምጥቃስ፡ ክልተ ኣሜሪካውያን (ሃሮልድ ማርቆስን፡ ፖል ሄንዝን) ፡ ክልተ እንግሊዛውያን (ክሪስቶፈር ክላፋምን ፓትሪክ ጊሊክስን) ፡ ሓደ እስራኤላዊ ሃጋይ ኤሪክ ዝርከብዎም ጽዑቕ ጐስጓስ ከካይዱ ነይሮም ኢዮም። እዚ እስራኤላዊ ጸሓፊይ እዋ ኸኣ ኣብ ጽባሕ 6ይ ወራር፡ ኣብ 1983፡ እቲ ኹሉ ሆይሆይታ ናይ ደርጊ ፡ ብሳላ መዘና ዘይብሉ ጅግንነት ኣብ 6ይ ወራር ዘፍ ምስ በለ፡ ነቲ ኣብ ኩናት ዘይተረኸበ ዲል ፡ ኣብ ኣእምሮ ንምርካብ ዝተገብረ ጉያ ጉያ እዩ ኔሩ። ሃጋይ ኢልሪክ ኣብ (The struggle over Eritrea 1962-1978) ዝብል መጽሓፉ ከምዚ ኢሉ ኔሩ

“ኣብቲ ወሳኒ እዋን ኤርትራውያን ብሽም ኤርትራውነት ሓቢሮም ከስሕቡ ኣይክኣሉን። እቲ ዓሌታዊ፡ ሃይማኖታዊ፡ ኣውራጃዊ፡ ማሕበራዊ፡ ውልቃዊ ህልኸም፡ ብሰውራዊ ቃላት ተሰንዩ፡ ፍልልያት ኣምጺኡ፡ ነቲ ናጽላ ኤርትራዊ ሃገራዊ ስምዒት ሰዲርዎ”⁹ “ድሕሪ ከረንን ካልኣት ከተማታት ኤርትራ ብኢትዮጵያ ምትሓዘን ፡ ወታደራዊ ሚዛን ሓይሊ ኣጸቢቐ ዝገደሎ። ውድባት ኤርትራ ኣይተደምሰሳን፡ እንተኸኣ ፡ ንሰራዊት ሓይሊ ኢትዮጵያ ብሓይሊ ናይ ምስዓር ዕድለን ርሒቐዩ። እቲ ቅድሚ ዓመት ንጸነት ኤርትራ ብሓይሊ ናይ ምርካብ ዝነበረ ተኸእሎ ሕጂ ዘይሕሰብዩ። ንዝመጽእውን ዝቐየር ኣይከኣን”¹⁰ “ዓመት ኤርትራ ንመጻኢ ዘይክኣልዩ። ኤርትራዊ ሃገራዊ ቃልሲ ንሰራዊት ኢትዮጵያ ብወታደራዊ ሓይሊ ናይ ምስዓር ዕድል ዳርጋ የለን ክብሃል ይክኣል”¹¹

ትንታነ ኤልሪክን፡ የዕሩኽቱን ፈሺሉ። ትንቢቶም ምስ ተኸሸፈ፡ ከም ጭርኡ ዝደጎለ ከልቢ ኣታሃድማ ዕቡያት እኳ ይነብሉ እንተነበሩ ፡ ዳርጋ ህጣሞም ጠፊኡ ኔሩዩ። ወያነ ኩናት ምስ ኣወጀ ግን ከም ፍልሐ ከካብ ጉለኦም ክወጹ ጀሚሮም። ናይ ሀንዚ ደሓን ንሕለፎ ፡ ዕለል ኣፈኛ ወያነዩ ኔሩ። ፓትሪክ ጊልክስ ግን ኣብ ቢቢሲ ተጽፍዩ ፡ እታ ዘይቋረጸ እከይ ወራሩ ቀጺሉ። ብሕልፊ ኣብ 3ይ ወራር ወያነ ዳርጋ ኣብ መመዓልቲ ከምቲ ኣብ ግዜ ሻዱሻይ ወራር ዝገብር ዝነበረ ፡ ትንተናታት ክህብ ተጓዩ። ንኣብነት ብ2000 እዚ ሰብዚ ከምዚ እናበለ ይጠቅር ፡ ይሕሱ ኔሩ።

“እቲ ጸገም ኤርትራዊ ሃገራውነት ፡ ኣብቲ መበቆል ህ.ግ. ፡ ኣብ ከበሳ፡ ቅድሚ 70ታት ዘይምንባሩዩ። ከበሳ ኤርትራ ምስ ትግራይ ኢትዮጵያ ክትፈልዩ ዘይትኸእልዩ። ህዝቡ ተዋህዶን ሓረስቶትንዮም። ኤርትራዊ ሃገራውነት ቅድሚ 70ታት እንተኔሩ ኣብ መታሕት ጥራሕዩ ኔሩ።...እቲ ቀንዲ ጸገም ህ.ግ. ህዝቢ ከበሳ ኣካል ናይታ ዝዋግእዋ ዝነበሩ ሃገር ምንባሩዩ። እዚ ንህ.ግ. ሓድሽ ታሪኽ ንክትምህዝ ኣገዲድዋ። ታሪኽ ኣብ መንጎ ከበሳን ትግራይን ዝነበረ ጎንጸ። ህዝቢ ምድሪ ባሕሪ ካብ ግዜ ኣኸሱም ጀሚሩ ናቱ ምምሕዳርን መራሕትን ዝነበርዎ ህዝቢ ምንባሩ። እቲ ዕላማ ቅድሚ ኣውሮጳዊ መግዛእቲውን ከይተረፈ ህዝቢ ኤርትራ ካብ ህዝቢ ትግራይ ዝተፈልየ ታሪኽ ነይርዎ ንምባልዩ። ሽግር ህ.ግ. ህዝቢ ኸበሳን ትግራይን ሓደ ታሪኽን ዝኸርን ስለ ዘለዎዩ። እቲ ህዝቢ ቅድሚ መግዛእቲ፡ ቅድሚ ጣልያን ን1800 ዓመታት ን2000 ዓመታት ዝኸይድ ሓባራዊ ታሪኽ ከም ዘለዎ ይፈልጥዩ። ቡቲ መሰረታዊ ረጅሒታት ናይ ሓደ ሃገር ፡ ከበሳን ትግራይን፡ ሓደ ባህሊ፡ ሓደ ታሪኽ፡ ሓደ ቋንቋ፡ ሃይማኖት መሬትን ዓሌት ኣለዎም። ውጽኢት ናይዚ ህዝቢ ከበሳ ንጸዕሪ ህ.ግ. ብዓይኒ ጥርጣሪ ስለ ዝርኣዩ ፡ ከምቲ ንኻልእ ክፋላት ኤርትራ ዝገበሮ ኣብ ጎኑ ከሰልፎ ጸገም ፈጠሩሉ። እቲ ኤርትራዊ ሃገራውነት ዝፈጠረ ቀንዲ ረጅሒ ግፍዕታት ኢትዮጵያን ዘይቅቡል ኣመሓዳድርኡንዮ። እቲ ዘገርም ካብ 1982-1983 (ኣብ እዋን ሻዱሻይ ወራር) ንህ.ግ. ዝቃወም 40,000 ምሊሽያ ምኽታቡዮ።”¹²

ኣብ 2007 ኸኣ ምክትል ጀንዳይ ፍሪይዘር ዝነበረ ጀምስ ሰዋን ዝብሃል ኣሜሪካዊ፡ ሕጂ ናይ ኣሜሪካ ኣምባሳደር ኣብ ርፑብሊክ ደሞክራሲያዊት ኮንጎ (ኮንጎ-ክንሻሻ) ዘሎ ከምዚ ኢሉ ኔሩ።

“መንግስቲ ኤርትራ፡ መታን ንገፋዒ ፖሊሲታቱ ምሉእ ተማእዛዝነት ክረክብ፡ ንኢትዮጵያ ዘጸልም ሃገራዊ ጽውጽዋይ ፈጠሩሎ። ብዘይተቓውሞ ከም ዝደለዩ ክገዝእ ንኸክእሎ ኸኣ፡ ንኤርትራዊ ሃገራውነት ኣንጻር ኢትዮጵያ ኣላዓዒልዎ።”¹³

ማርቆስን፡ ክላፋምን ከኣ ኣብ ፈቐዶ መጋባእያ ዳርጋ “ኣይበልናንዶ” ዝቐንኡ ቅኒት ከስምዑ ጀሚሮም። ክሪስቶፊር ካላፋም

“ንሰላሳ ዓመታት ንነጻነት ተዋጊኦም። ሕጂ ግን ነጻነት እንታይ ከም ዝገብርዎ ኣየፈለጡን። ንዚኹም ንኢትዮጵያ ወሪሮማ።”

ኩላቶም እቲ ኩናት ኤርትራን ኤርትራውያን ከይጠፍኡ ደው ከይብል ይምህሉ ኔሮም። ከምታ ናይ ቀደምም ፡ ንሞትናን ጥፍኣትናን ተነቢዮም። ሽዑውን ዝኣገሉ እንቋቁሖ ኣብ ገጸም ተደርብይዎም። እንደገና ግን መልክዖም ቀይሮም መጸኢም። ንኣብነት ክሪስቶፊር ካላፋም ፡ ድሕሪ ብይን ኮምሽን ዶብ ዓዕ ክብል ተራእዩ። ንብይን ኮምሽን ዶብ ፡ “ንኤርትራ ዝግባእ መሬት ክትህባ ኣይነበረካን” እናበለ። “ኤርትራ ስለ ዝተሳዕረት ፍትሒ ኣይግብኣንዮ ፡ ኢትዮጵያ ድላያ ክትረክብ ኣለዋ” ዝባይነቱ።

ፓትሪክ ጊልክስ ምስ ኣደ ማርቲን ፕላውት ዝተባህለ ወደ መዝሙሩውን ካብ ቻታም ሃውስ እቲ ቅሉዕ ሰነ-ኣእመሮኣዊ ወራርም ገና ኣየዕረፈን። እዚ ናይቶም ናብ ቃልዕ ዝወጹ እምበር ብዙሓት ተጸፍዮም ጐስንስ ዘባይዱ ሃዋርያ ጥፍኣት ብዙሓትዮም። ኣብዚ ንዓታቶም መሳርሒ ዝኾንዎም፡ ኣብ ዋዕላታቶም ዝሳተፉን፡ ንዝቐረብዎ ግዕዘይ ዝሓትምሎምን ኤርትራውያን ኣለው። ብመንደፍ ስነ ኣእምሮኣዊ ወራር ተለኸፎም ፡ ኤርትራ ከም ብዙሓት ኣፍሪቃ ዝነደየት ሃገርያ ኢሎም መጽሓፍ ዝጸሓፉ ክልተ ኤርትራውያን ኣለው። ክልተ ካልኣት ከኣ እቲ ጸረ ኤርትራዊ ሪምን መሰልን ደው ዘብል ናይ ቀደም ሕማሞም ገና ዘይሓደጎም፡ ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት ዝብሃል የለን፤ እንኮ ምርጫ ምስ ኢትዮጵያ ምሕባር እዩ ኢሎም ነዋሕቲ ጽሑፋትን መጻሕፍትን ዝጸሓፉ ኣለው። ረኽሲ ስነ ኣእምሮኣዊ ወራር ዘስዓቦ ንዴት።

ሸቲል ትሮንቮል ዝብሃል ኖርወያዊ

“ኣብ 1993 ህዝቢ ኤርትራ ነጻነት ከም ዝደለየ ጥርጥር ኣይነበረን። እንተኾነ እቲ 99.8% ዝብል ግን ኣብ ጥርጥር ዝኣቱዮ። ናይ ገለ ገለ ብሄራት ህዝቢ (ከም እኒ ዓፈርን ኩናማን) ቅድሚኡ ኣብ ግዜ ገድሊ ደገፎም ንኢትዮጵያ የርእዩ ነይሮም። ነጋዶን ሸቃጦን ምእንቲ ንዕዳግኦም ክብሉ ፡ ዝምድና ምስ ኢትዮጵያ ከም ዝመርጹውን ፍሉጥ ኢዩ። ተዋህዶን ደቂ ከበሳውን ታሪኹም ምስ ኢትዮጵያ ክጸንሑ ከም ዝደልዩ ይገልጹ ነይሮም ኢዮም። እዚ ኹሉ ኣብቲ ድምጺ ክርክ ዝነበሮ ኢዩ። ብሕልፊ ዘይጸባእ መንግስቲ ተሓሕት/ኢህአዴግ ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ሒዙ ስለ ዝነበረ። እንተኾነ እዚ ኣብቲ 99.8% “እው ንነጻነት” ዝብል ድምጺ ኣይተራእየን። ስለዚ እቲ ምርጫ ብኸመይ ከም እተታሕዘን እቲ “ብነጻ ኣሳብካ” ምግላጽ ዝብል ብሻዕብያ ኣብቲ ናይ መሰጋገሪ እዋን ብኸመይ ከም እተኻየደን ጥርጣረ ዘለዓዕል ኢዩ። መስርሕ ረፈረንደም ነቲ ኣብ ገጠር ዝነበረ ህዝቢ ምንም ትርጉም ዝነበሮ ምርጫ ኣይነበረን። እቲ ዝበዝሐ ህዝቢ ግን ኣብ ትርጉም ዘለዎ ምርጫ ክኣቱውን ድልየት ከምዘይነበሮ ግን ክንጻር ኣለዎ። እቲ ረፈረንደም ናይቲ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ዓውዲ ኩናት ዝረኸበ መግለጺ ጥራይ ጌሩ ኢዩ ርእይኦም።”¹⁴

እዚ ንመንነትና ንምጥፋእ ዝደናደን ጎስንስ ሕጂውን ኣየዕረፈን። እዚ ኹሉ ምስሊ ኤርትራ ንምድዋን ዝግበር ዘሎ ጎስንስ ነዚ ጽኑዕ ኤርትራዊ መንነት ከምቲ ኣብ ካልእ ሃገራት ዘሎ ንምርቃቕን ንምሕቃቕን እዩ። ኣፍሪቃዊ ሕብረት፡ ኢጋድ ፡ ጅቡቲ፡ ሶማሊ፡ ዝብል መናውራታ ዝመጽእ ዘሎ ነዚ እኩይ ዓላማዚ ንምትግባር እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ ዳርጋ ኣብ ዝኸደካ ኹደካ መዳርጊት ዘይርከብ፡ ዕቕር ሃብቲ ኣለዎ። ካብ ብሩርን ወርቅን ዝኸበረ፡ ካብ ኣልማዝን ካልእ ኩብር ዕንቁታት ከኣ ዝሕረ። ጎኒኹካዮ ዘይጎድል፡ ወሲድካሉ

ዘይዓብር፡ ማእከት ዘለዎ ሃብቲ። እዚ ሃብቲ ስሙር፡ ዱልዱል ሃገራዊ መንነትዮ። እዚ ሃብቲ'ዚ ስለ ዘጥረዮ ህዝቢ ኤርትራ ኩሉ ሕሰማት ተጻዊሩ፡ ጸላእቱ አላሽ አቢሉ ዝተዓወተ።

ህዝቢ ኤርትራ መን ከምዘይኩነ ኣዳዕዲዑ ይፈልጥ ጥራይ ዘይኩነስ ፡ ኣበዮናይ መትከል ከም ዘትከልን ኣንጻር እንታይ ዝበለ መትከላት ከም ዝረግጽን ኣጸቢቕ ይፍልጥዮ። ህዝቢ ኤርትራ መንነቱ ኣነጻጽ ስለ ዝፈልጥዮ ኽኣ መትከሉን ኣመት መጻኢኡን ንጹር። ነዚ ኽኣዮ ብዮማንን ብጸጋምን ተጽብኦታት ዝበዝሖ ዘሎ። ከም ደቂ ሰባት፡ በበይኑ ዝዓይነቱን ዝዕምቆቱን መንነትዮ ዘሎና። መባእታዊ ክብሃል ዝክኣል፡ ውልቃዊ ወይ ብሕታዊ መንነት ኣሎና።

ጾታዊ ፡ ደርባዊ ፡ ሞያዊ ፡ መንነታት'ውን ኣሎና። ንገለ ገሊኡ ዘሳኒ ንገለ ገለ ኽኣ ዘናቕት፡ ሃይማኖታዊ ፡ ፖለቲካዊን ፡ መንነት ከኣ ኣሎ። መብዛሕቶና ፈቲናን ረዲናን እንቕበሎ መንነት። ብዓቢኡ ግን ሃገራዊ መንነት፡ ኣሎና። ታሪኽና ዝሃበና መንነት። ትንታኔታት ናይዚ መንነታት እዚ ፡ ኣውዲሉ ዘሕድር ስለ ዝኸነ፡ ይትረፍዶ ንዓይ ኣመት ስነ ማሕበረ-ሰብን ፍልስፍናን ዘይብለይ፡ ንኽንደይ ፈላስፋታት ፡ ኣሸሓት ዓመታት ዘረብረበ ኣርእስቲዮ። ስለዚ ኣብታ ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት እትብል ጥራይ ነድህብ። ኣለምሰገድ ተስፋይ ኣብ መቅድም እታ “ኣይንፋላለ” ዘርእስታ መጽሓፉ ፡

“ምንጪ መንነት ሓደ ህዝቢ ታሪኽ ኢዩ። ታሪኽ ድማ እኩብ ናይ ዝተፈላለዩ ተመክሮታት ስለ ዝኸነ ኣንፈታቱን ትሕዝቶኡን ዝተሓላለኸ ኢዩ። ዳህሲስካን ተመራሚርካን ክትርድኦ ዘይትኸእል ብዙሕ ደብዛዝ ኩርንዓት እውን ኣለዎ።”¹⁵

ቅድሚ ናብኡ ምድሃብና ግን፡ ብዙሕ ዝዓይነቱ ተደራራቢ መንነት ካብ ሃለወና፡ ሕመረት መንነትና ኣየናይ መንነትዮ ክኸውን ዘለዎ፤ ብሓጺሩ መንነታትና ከም ላኻ፡ ዒቃ ወይ ከኣ ደሓን ከም ሓደ ሽጉርቲ፡ ካብ ላዕሊ ንታሕቲ እናገንጸልና፡ እናጠለቕና ክንከይድ ከሎና፡ ካልእ ቅላጥ ንረኽቡሉ ዝተደራረብ መንነት ካብ ሃለወ፡ እዚ መንነታት እዚ፡ ከከም ቁም ነገሩ እንብሎ ዝስራዕ እንተኾይኑ ከመይ ጌርና ኢና እንሰርዖ፤ እቲ ገበራዊ መንነት ክኸውን ዘለዎ ኣየናይዮ፤ ኣታ መርዓት ፡ እታ ናይ ውሽጢ፡ እታ ሕመረት፡ እታ ቐንዲ፡ እታ ምንጪ፡ ዝኾነት መንነትክ ኣየንይተንያ፤ መልሲ ናይዛ ሕቶ እዚኣዮ ኣካይዳን ኣረኣያን ደቂ ሰባት ዝውስን መልሲ ናይዛ ሕቶ እዚኣ ኽኣዮ ርግኣትን ህውከትን ሕብረተሰባትን ሃገራትን ዝውስን ። ናይ ስነ-ህይወት ተማራመርቲ ፡ ባዮሎጂስትስ። ብጅንስ ዝብሃሉ ምቃላት ዝቐመ፡ ዲኤን-ኣይ ዝብልዎ ነገር ኣሎ። ጌጋ ይኸልኣለይ እምበር ፡ ከምቲ ዝብሉና ቅድምን ደሓን ኣሰራርዓ ናይ ኣርባዕተ ዓይነት ንክሎታይድስ፡ እዩ ፍሉይ ጠባያት ዝህበና። ማሕተም ፍሉይ ውልቃዊ መንነትና፡ ካብ ቅዱምን ድሑርን ኣሰራርዓ ናይ ንክሎታይድስ ካብ ኩነ፡ ከም ደቂ ሰባት ከኣ ነዝም እተፈላለዩ መንነታት ከመይ ጌርና ንሰርዖም ኣገዳሲ እዩ። ህዝቢ ኤርትራ ግን ኣብዚ ዝሓለፈ ፡ 125 ዓመታት ኣነጻጽ ዝመለሳ ሕቶያ። ነቲ ነጻነት ሃገር ከምጽእ እተበጀወ፡ ኣካሉን ግዚኡን ዝወፈየ መንእሰይ ተጋዳላይን ፡ እቲ ሃገር ኢሉ ዝተላዕለ ህዝብን፡ መርዓት መንነቱ ኣየንይተን ምዃና ንጹር እዩ። ሃገራዊ መንነቱ ኢያ መርዓት መንነታቱ። ሃገራዊ መንነቱያ ህይወት መንነታቱ።

ታሪኽ ኤርትራዊ መንነት ኣህጉራዊ ደባት ዘበናዊት ኤርትራ ምስ መግዛእቲ ጣልያን ዝመጸ ደኣ ይኹን እምበር፡ መንፈስ ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነትሲ ንዝበናት ዝነበረ መንነት ምዃኑ'ውን ዘየካትዕዮ። ካብ ሓደ ባሕሪ ደም ዝተቐድሐ፡ ብሓባር ርሑቕን ቀራባን ዝተጓዕዘ፡ ብሓባር ኣደራዕ ድርጎኛታትን ካልኣት ባዕዳውያን ዝኣኡትን ዝተጸወረ መንነትዮ። ሕሱም መግዛእቲ ቱርኪ፡ መግዛእቲ ምስሪ፡ ፍሽሽትነት ጣልያን፡ እኪት መግዛእቲ እንግሊዝን ፡ ባርባራዊ መግዛእቲ ኢትዮጵያን ኣየዳኸምዎን። ብተሞኩሮ ሰውራ ኤርትራ፡ ክኸውን ክኸውን ከኣ ህዝባዊ ግንባር ምስ ተወልደ፡ ብዕጽፊ-ድርብ ናብ ዝለዓለ ጥርዙ በጺሑ። ብነጻነት ኤርትራን ሉኡላውነት ሃገርናን ድማ፡ ኣብ ቅድሚ ዓለም ወግዓዊ ዘውዲ ደፊኡ። እቲ ናትና ኢልና ተቓለስናሉ ሃገራዊ መንነትና ድማ ኣህጉራዊ ተፈላጥነት ረኺቡ።

እዚ መንነት'ዚ ኣብቲ ልኡላውነትና ንምዕቃብ ዝገበርናዮን እንገብር ዘሎናን መኸተን ከኣ ተኾሊዑን በሪሁን። ኤርትራውያን ፡ ሓባራዊ ውርሻ፡ ሓባራዊ ተሞኩሮ፡ ሓባራዊ ታሪኽ ዘሎና ኢና። ብሓባር ጸገም ተጻዊርና፡ ብሓባር ኣድራዕ መግዛእቲ የሕሊፍና። ብሓባር ተማሂርና፡ ብሓባር ተጋዲልና። ነዚ

ኸአ'ዩ እቲ ብትሸዓተ ጭሕጎን እተፈላለዩ ሕብርን ዝተቐውደ፡ ቅውዶ መንነት፡ ካብ ኣብ ካልእ ሃገራት ዝርአ ንላዕሊ፡ ደልዲሉን ሃጢሩን ዝረአ። ነዚ መንነትዚ ከምቲ ኣብ ካልእ ሃገራት ዝለመድዎ፡ ከመንህዞ ስለ ዘይከኣሉ ከኣ ብዙሕ ሽርሕታትን ተንኮላትን ምስ ተኣልሞዩ።

ሓንቲ ተደጋጊማ ትመጽእ፡ ንመንነት ህዝቢ ኤርትራ፡ ካብ ናይ ካልኣት ምስ ምምጻእ ኣውሮጳዊ መግዛእቲ ዝተወልዳ ክም ዝፍለ፡ “ህዝቢ ኤርትራ፡ ምስ ህዝቢ ኢትዮጵያ ሓደ ኢዩ” እናበልካ ዝደጋገም ዝምቡዕ መጎት ኔሩ። ሕጂውን ኣሎ። እቲ ዘሕዝን ሓድሓደ ተበለጽቲ ኤርትራውያንውን ይደገግምዎ ኣለዉ።

ካብ ናይ ኤርትራ ዝሕይል ፡ ስኒትን ስምምዕን ዘዓጀቦ ሃገራዊ መንነት ዘለዎ፡ እሞ ኸኣ ከምዚ ናይ ኤርትራ ኣብ ሽግርን ከባባን እትርከብ ሃገር ዝሰሚ ዘሎ ኣይመስለናን። እንድሂ ዋላ ሓንቲ ኣይትርከብን እያ። እቶም ነናታቶም ቅልውላው መንነት ዘለዎም፡ ንመንነት ህዝቢ ኤርትራ ከቆናጽቡ ዝህቑኑ ዝሕቲ ደርብታት ኢትዮጵያን ምሁራቶምን እዮም። ነቲ እናከሓስብዎ ኣፎም ማይ ዝመልኦም ንኸረኽቡም እናተመነዩ ክረኽቡዎ ግን ዘይከኣሉ ዘለዉ ድልዱል ሃገራዊ መንነት ስለ ዘቕንኦም ግን ዘይብልዎን ዘይጽሕፍዎን የብሎምን።

ሓደ ቅድሚኡ ኩናት ወያኔ ኣብ ኤርትራን ትግራይን መጽናዕቲ “መንነት” ዝገበረ እሞ ቦታ መጽናዕቲ እቲኣ ኣቢሉ “ሊቅነት” ዝረኸበ፡ ትግራዊይ፡ ንሓደ ኤርትራዊ ኣቦ ፡ መንነቱ ክሳብ ክንደይ ከም ዝፈልጥ ንምፍላጥ ያኢ “ዓደቦኻ ኣበይ እዩ?” ኢሉ ይሓቶ። እቲ ኣቦ፡ ትኽ ብትኽ ኣቢሉ ይነግር። ከምዚ ኢሉ፡

“ኤርትራ፡ ኤርትራ እያ ዓደቦይ፡ ክልተ ደቀይ ዝተጋደሉን ዝተሰውኡን ምእንቲዛ ኤርትራዮም። ካልእ ዓዲ የብለይን። በጀካ ኤርትራ፡ ካልእ ዓደቦ የብለይን።”¹⁶

እቲ ዘገርም እቲ መልሲ ኣይኩነን። ካብ ኩሉ ኤርትራዊ ወላዲ እትጽበዩ ሓቀኛ መልሲዩ። እቲ ነዚ መልሲ ዝረኸበ ፡ “ምሁር ትግራዊይ” ግን ነዚ መልሲ ናይዚ ኣቦ ከመይ ጌሩ ክጠውዮ ከም ዝፈተነ ግን ዘደንጽዮ። ከምዚ እናበለዮ ዝህውትት፡

“ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት ነዊሕ ከምዘይከይድን፡ ህላዌኡ ርሑቕ ከምዘይኩነን፡ ካብዚ መልሲ ዝበልጽ ዘንጽር የለን። እቲ ኩሉ ኤርትራውያን ሰለጢን ጀጋኑ ከምህዙን ታሪኽ ከማራሰሙን ዝፈተንዎ ፕሮጀክት ፡ ኣብ ኣተሓሳስባ ገባር ኤርትራዊ ፡ ለውጢ ከም ዘየምጽኦ እዩ ዘርኢ። እንተሃበረ ፡ ሓባራዊ ኤርትራዊ መንነት ፡ ናብ ግዜ ቃልሰን ናብቲ ህዝቢ ኤርትራ ዝኸፈሎ ከበድ መስዋእትንዩ ዝበጽሖ። ነዚ ኣብ ላዕሊ እተጠቐሰ ሰብኣይ፡ ዓደቦ፡ መሬት ኣባሓጎታቱ ማለት ኣይኩነን። እቲ ጥዑም ሕሉፍ፡ ዓዲ መዓርን ጸባን ዓደብኡ፡ ዓዲ ኣባታቱ ኣባሓጎታቱ፡ ምዃኑ ተሪፉ ፡ ዓዲ ደቁ ዓደቦኡ። እታ ክልተ ደቁ ህይወቶም ዝኸፈሉላ ዓዲ። ስለዚ ሓባራዊ ኤርትራዊ መንነት ፡ ንመጻኢ እምበር ንሕሉፍ ክጥምት ኣይክእልንዩ።”¹⁷

ዘበንዖ ግርማቢጥ ዝብሃል ከምዚ እዩ። እቲ ኣዴና ምስ ገበል ተዳቂላ ወሊዳትና ዶ፡ ንግስትና፡ ማይ ክትሰርቕ ክትብል ደቂላትና ኢሎም ዝኣምኑስ ፡ ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት ከቆናጽቡ። እዚ ሰብዚ ከይተፈለጠ በጨቕ ዘበሎ ሓቂ ግን ኔሩ። ተጋሩ ማንታ መንነት ሒዞም ከም ዝጉዓዙ ስጋብ ዝደልዎም ዝሕንክሱ ምዃኖም። ኢትዮጵያ ኣይንታዮምን ኢያ ዘስምዕ ትንታኑ። ክኸውን ክኸውን ይብል ንሱ፡ ተጋሩ፡ ነምሓሩ ኣይኣምኑንዮም ይብል። ንኣብነት ይብል ንሱ ካብቶም ዘዛረቦም ኤርትራውያን፡ 7% ጥራይ እዮም ኣምሓሩ ሓኻይም ከይሃስዩና ኢልና ንፈርሕ ኢና ኢሎምኒ ዝብል። እቶም ዘሓተቶም ተጋሩ ግን 64% ብፍጹም ኣምሓሩ ከጥፍኡና ስለ ዝኸእሉ ንሓኻይሞም ኣይንኣምንን ኢና ኢሎምኒ ዝብል። መደምደምትኡ ኤርትራዊያን ነምሓሩ ዘይጠራጠሩ ኤትዮጵያዊ መንነቶም ገና ስለ ዘይቀበጽዎ እዮም ይብል። ናይቶም ተጋሩ ኸኣ ልዕሊ ኤርትራውያን በኣምሓሩ ስለ ዝተበደሉን ዝተገፍዑን። እቲ ሓቂ ብመንነቱ ዝኣምን ሰብ ብመንነት ካልእ ሰብ ኣይቀንእ ኣይጠራጠርን እዩ። ናይ መንነት ርእሰ ተኣማንነት እዩ ዘርኢ።

መለለዩ ኤርትራዊ መንነት እዚ ስለ ዝኾነ ኸአ'ዩ ነዚ ብመንነቱ ተኣማሚኑ ዝኸይድ ህዝቢ በየማንን ብጸጋምን ከባባታት በዚሕዎ ዝርከብ። ኣብዚ ፡ እቲ ትጉህ ናይ ሰሪሕኻ ናይ ምንባር ባህሊ፡ እቲ ብቕንዕና ምእንቲ ነብስኻ ኢልካ ንሓቂ ምስያፍ፡ ብሱሩ ምስቲ ስስዐን ውልቃውነትን ዝሕላገቱ

ምዕራባዊ ባህሊ ዝሓነ ኣይኮነን። እዚ ዱልዱል ሃገራዊ መንነት፡ እቲ ዘስንዮ ሓደነት፡ ዝሰነፅ ሓብ፡ ዝተዓጥቆ ጽንዓት፡ ዘለዎ ራኢ፡ ናይ “ጽቡቕ ሕማቕ ኣብነት” ጌሮም ዝርእይዎ ግን ዉሑዳት ኣይኮነን። ክጥፍእዎ ሓሊፍዎ ኣይኮኖሎምን፡ ከዕብርዎን ከማስንዎን ህርድግ ይብሉ፡ ማይ ዓሚኹም ከም ዝተርፉ ግን ርግጽ እዩ።

ሃገራዊነት ትኽ ብትኽ፡ “ንሃገራዊ ረብሓ ወይ ንሃገራዊ ሓደነትን ናጽነትን ምውፋይ ወይ ምሕላቕ”¹⁸ እዩ። ብሓጻኑ ፡ ሃገራዊነት ፡ ንሃገርካ እሙን ምዃን፡ ንሃገርካ ወፋይ ምዃን፡ ንሃገራዊ ረብሓ ልዕሊ ዝኹነ ይኹን ካልእ ረብሓታት ምስራዕ ማለት እዩ። ሃገራዊነት ማለት ቅድሚኡ ኩሉ ሃገር ምስራዕ ማለት እዩ። ዜጋታት ብሃገሮም ክግደሱን ክሓልዩን ከለዉ ዘርእይዎ ስምዒትን ግብርን ከኣ ሃገራዊነትዮ። ኤርትራውያን፡ ክኸውን ክኸውን ፡ መንእሰያት ኤርትራውያን፡ መምሃራን ሃገራዊነት ኔሮምን፡ ኣለዉን እንተበልና ጭብጢ ታሪኽ ተሞርኩስናዮ። እቲ መንእሰያት ኤርትራ ኣብቲ ናይ 30 ዓመታት ቃልሲን ሕልሚ ወያነ ንብርዓንን ዝኸፈልዎ ናይ ህይወት፡ ኣካልን ንእስነትን መስዋእቲ ከኣ ኤርትራዊ ሃገራዊነት ስጋብ ክንደይ ሓያል ምዃኑ መርትዖዮ። መንነት ኤርትራውያን ሃገራዊነት ዝሕመረቱ ድልዱል መንነትዮ። እዚ መንነትዚ ዘቕንኦም ሓሳዳት ጎረባብቲ ኣለዉና። ብዓቢኡ ግን ኣብ ዓይኒ ቀነኣት ዓበይቲ ሃገራት የእትዩና። እዚ ጽኑዕ ሃገራዊነት እዚ ንኹሉ ዜጋ ሓላው ረብሓ ሃገርዮ ጌሮም ዘሎ። ንዉሉድ ወለዶ ኣብ መኸተ ዘጽንዖውን ነቲ ሃገራዊነት ዝሕመረቱ መንነቱ ንምዕቃብዮ።

ሃገራዊ መንነትና ምስ ዝሓለፉን ብሕጂ ዝመጽን ወለዶታት ዘራኽቦና ዕትብቲዮ። ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት፡ ንህይወት ልዕሊ ምንባር ትርጉም ዝህብ ሓይሊዮ። ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት ብምንታይ ይልል፤ “ናትና” እምበር “ናተይ” ዘይብል፡ “ንዓና” እምበር “ንዓይ” ዘይወጸ፡ “ንሕና” እምበር “ኣነ” ዘይብል ስለ ዝኹነዮ። ኤርትራዊ መንነት፡ ብባህሉ ንውልቃዊ መንነት ኣብ ሓባራዊ መንነት ዘግዝእ ፡ ድልዱል ሃገራዊ መንነትዮ። ኤርትራዊ መንነት ፡ ሕጂ ሓደ፡ ጽባሕ ኻልእ ዝኸውን፡ ነፋሒቶዊ መንነት ኣይኮነን። እዚ ንጹር ዕላማ፡ ክብርታትን ራእይን ዝውንን መንነትዚ ፡ ብጽፍሩ ዝተርንዐ እምበር ብሳምብሳቦ ዘራያት ደው ዝበለ ኣይኮነን። ሕሰም ተጻዊሩ ዝደንፈዐ እምበር ብትምኒት ዝመጸ ኣይኮነን። ጸገምን ሕሰምን ከም ብሓዊ ዝሓለፈ ወርቂ፡ ዝኾለዎን ዘጸረዮን መንነትዮ። ኤርትራዊ መንነት፡ ኣብ ጭቡጥ ታሪኽ እምበር ኣብ ጽውጽዎይ እተመስረተ መንነትውን ኣይኮነን። እዚ መንነትዚ ኣብ ሓይሊ ዓቕሙምበር ኣብ ድኻም ጸላእቱ ዝምርኮስ መንነት ኣይኮነን። እዚ መንነትዚ ንዓለም ብመንጸር መኽሰብን ክሳራን ዘይኮነ ዝርእያስ ብሓባርዊ ረብሓን ዕብየትን ዝርእኢ ኣብ ርእሱ ምትእምማን ዘለዎ ድልዱል መንነትዮ። እዚ ሃገራዊ መንነትዚ ፡ ኣብ ምጽጻይ ዓሌት፡ ደምን ዓጽምን ዘይኮነስ ፡ ኣብ ስራሕ፡ መትከልን ዕላማን ዝውለድ መንነትዮ። ብኤርትራዊ መንነት ምሕባን ማለት ከኣ፡ ናይ ካልኣት መንነት ምንዓቕ ወይ ምቁንጻብ ኣይኮነን። ንመንነት ካልኣት ጥልዕ ጉንብስ ኣይብል፡ ንኻልኣት ከኣ ስገዱለይ ዘይብል መንነትዮ። መትከሉን ዕላምኡን ኣብ ሓቕን፡ ርትዕን ፍትሕን ዝተሞርኮሱ ንኸኾኑ ይጽዕት እምበር፡ ሰባት ክርእይሉ ኢሉ፡ ከከም ንፋሱ ዝወዛወዝ መንነት ኣይኮነን። እንታይ ኩን ይብሉኒ ኢሉ፡ ንሓቂ ክሳዱ ካብ ምሃብ ድሕር ዘይብል መንነትዮ። ከመዮ ፡ “ባህ ዝበለካ ክትረክብ ኢኻኸሞ ሕተት፡ እንተኹነ፡ ጎረቤትካ ናይቲ ንሰኻ ዝረኽብካዮ ዕጽፊ ክረክብዮ” ዝተባህለ ጠበቓ ፡ “ሓደ ዓይነይ ኣንቁሩኒ” ዝበለ፡ ዘይኮነስ ፡ መታን ጎረቤቱ ክልተ ዓይነ ክነቕረሉ፡ ንጎረባብቱ ብጀካ ጽቡቕ ፡ ክፉእ ዘይምነ ሓላል መንነትዮ። ወረ ጎረባብቱ ንኸጥዕሞም ንክብሱ ዘሕሰም ሃገራዊ መንነትዮ ዘሎና። ዘሓብን፡ ርእሰኻ ዘይደንን ወርቃዊ መንነት። መለለዪ ኤርትራዊ መንነት እዚ ስለ ዝኹነ ኸኣዮ ነዚ ብመንነቱ ተኣማሚኑ ዝኸይድ ህዝቢ በዩማንን ብጸጋምን ከባባታት በዚሕዎ ዝርከብ።

መንነታት መርዓት ክህልዎ ኣለዎ። መርዓት መንነት ወገናውነት፡ ሃይማኖት ምስ ዝኸውን ደሓን ወዓል ሓደነት ክትብል ትኽእል ኢኻ። መርዓት መንነት ሃገራዊነት ምስ ዝኸውን ግን ኩሎም መንነታት ክዕቀቡ ይኽእሉዮም። ንምንታይ ሃገራዊነትካ ዓቂብካ ምስ ኩሉ ተሳኒኻ ክትከይድ ትኽእል ኢኻ። ወገናዊን ሃይማኖታዊ ፍልልያትን ክትጸወር ትኽእል ኢኻ። ስለዚ መኸተና ሃገራዊነትና መርዓት መንነትና ንምግባር እዩ።

እዚ መርዓት መንነትዚ ናብ ደቅና ሰጊሩ፡ ንህዝቦምን ሃገሮምን ከይኩኑ ንምምካኖም ዝሓለነ ዕላማታት መንግስቲ ኣሜሪካ ኣሎ። መንእሰያትና ፡ ከምቶም ቅድሚኦም ዝነበሩ ኤርትራውያን መንእሰያት፡ ሓያላት፡ ትኩራትን፡ ወፋያትን፡ ንኸይኩኑ ዝፈርሑ ጸላእቲ፡ መሳርዖም ንምብትታን፡ ብፍላይ ናባታቶም ዝኣንፈተ ፡ መኸተኣም ከዝልቁን፡ ካብ ኣሰር ወለዶምን ዓበዪቲ ኣሕዋቶምን ኣሓቶምን ክዘብሉ። ስለዚ ሃይማኖት ምስ ኣምላኽ ክንራኽበሉ፡ ምስ ኣሕዋትና ክንሳኦሉ፡ ብፍቕርን ሰላምን ክነብረሉ ንጽዓር።

ካብ ናይ ሰኑይ, 14 ታሕሳስ 2009 ጸብጸብ ኣምባሳደር ኣሜሪካ ካብ ኣስመራ

“ዋላኳ ኣብ ደገ ዘሎ ኤርትራዊ ስሙር እንተኹን፡ ምስቲ ናይታ ሃገር ፖለቲካዊ ኩነታት ዝኸይድ ዓሚቕ ፍልልያትውን ኣለዎም። ተጋደልቲ ዝነበሩ ፡ ኤርትራ ናይ ጅግንነትን ናይ ዓወታትን ኣብነትያ ክበሉ ኸለዉ ፡ ማዕሪኦም ዝኹኑ ግን ቁጠባዊ ዕብየት ናይታ ሃገር ብጉጉይ ፖሊሲታት መንግስቲ ደኽዲኹዬ ዝብሉ ኣለዉ። እቶም ኣብ ደገ ዘለዉ ናይ ፖለቲካ ተቃውሞቲ ቦቲ ምስ ኢትዮጵያ ዘለዎም ምትእስሳር ከም ቁም ነገር ዝቆጽሮም የብሎምን ወይ ከኣ ኣብኡ ኸለዉ ሃሲሶምዮም። ስደታኛታት ፡ ካብቲ መወዳእታ ዘይብሉ ሃገራዊ ኣገልግሎት ወይ ግፍዕታት መንግስቲ ኤርትራ ክሃድሙ ይፍትዑዮም፡ ኣንጻር መንግስቲ ኤርትራ ዝሃረብ ግን የብሎምን። እቶም ዓው ዓው ዝብሉ መንእሰያትዮም። እቶም ናይ ኢንተርነት ዝርርብ ዝዕብልልዎ፡ ወብሳይት ዝሰርሑ፡ መጽሄታት ዘዳልዉ፡ ኣብ ዩኒቨርሲታት ማሕበር ተማሃሮ ዘቐሙ ክኣ ንሳቶምዮም። ምንምኳ መብሃሕትኦም ናይ ደገ መንእሰያት ንነብሶም ከም ኣመሪካውያን፡ ከም እንግሊዛውያን፡ ከም ጀርመናውያን፡ ኣውስትራልያውያን ወዘተ ዝርእይዎ እንተኹኑ ፡ ኣድላዪ ኣብ ዝኸነሉ ፡ ሕሉፋት ኤርትራውያን ኮይኖምዮም ዝቐርቡ። ዋላኳ ንኤርትራ ንቐሩብታይ ሳምንታት ጥራይ ዝቐልቀሉ እንተኹኑ፡ ንኤርትራ ይከላኸሉላዮም። ካብ ዝኾነ ይኹን ወቓሳ ፡ ክሕለቐላውን ድሉዋትዮም። ዋላ ክምዚ እንተኹንውን ኣብ ኤርትራዊ ማሕበረሰብ ናይ ፖለቲካዊ ጉዳያት ጉስጓስ ክግበር እንተኹይኑ ተስፋና ኣብዞም መንእሰያትዮ። ደግፍቲ መንግስቲ ይኹኑ ተቃውሞቲ ድላዮምዮም ዝሃረቡ። ገንዘብ ኣብ ምሃብን ምምዋልን ክመጽእ ኸሎ ኸኣ ቀንዲ ኣቓልቦና ናባታቶም ይኹን።”

መንግስቲ ኣሜሪካ ዝህቦ ገንዘብ ኣብ ዝሰዕብ ከድህብ ይግባእ

1. ኣብ ፖሊታካዊ ዘይኮኑ ጉጅለታት ምድሃብ። ምስ ተቃውሞቲ ከም በዓል ምሕዝነት ብቐጥታ ምስራሕ ፡ ብመብሃሕቲ ኤርትራዊ ንሰላማዊ መንግስቲ ከም ምዕላው ጌሩ ስለ ዝቆጽሮ ክንጸግዮ። ምስ ዘይፖለቲካውያን ጉጅለታትን ማሕበር ተማሃሮን ምስራሕን ግን ተኣማንነት ይህብዮ። ብኣግኡ ኸኣ ኣይንጸግንዮ።
2. ብዛዕባ ሃይማኖታዊ መሰላት ዝግበር ኣኼባታት ኣብ ክንዲ ብወጻእተኛታት ፡ ብኤርትራውያን ይመራሕ። ብዛዕባዚ ክሃረቡ ዝደልዩ ኤርትራውያን ምርካብ ሓይል ይኸውንዮ፡ ግን ምድላይ ዓስቢ ኣለዎ።
3. ሕጂ መንእሰያት ብህግደፍ ኣቢሎም ጥራይዮም ባህሎምን መንነቶም ክገልጹን ክዕቅቡን ዝኸእሉ ዘለዉ። ምስ ምሕዝነት ብዘይተኣሳሰር ጉጅለ መንእሰያት ፡ ካብ ህግደፍ ወጻኢ ፡ ባህሎምን መንነቶምን ዝገልጹሉ መገዲ ነናዲ።¹⁹ US Embassy Cables, Asmara (Eritrea), Mon, 14 Dec 2009

“ራዛ ናይ ወለዱ ሓዛ” ስለ ዝኹን” መንእሰያትና ኣይክሰንፉንዮም። ዘድሊ ምትብባዕን “ኣጃኹም፡ ምሳኹም ኣሎና” ምባልን፡ እንተ ረኺቦም ከኣ፡ ተኣምርን ቅያን ከም ዝሰርሑን ጥርጣረ የብልናን። ኣብ ወጻኢ ኢና ንነብር ዘሎና። ፈቲና ጸሊእና ንመንእሰያትና ዝገጥሞም ዘሎ ብድህ ቀለል ኣይኩነን። ኣብዚ ሓያል ባሕሪ ሓምቢሶም ክሰሩን ክስስኑን እንተኾይኑ መንነቶም ከደልድሉ ኣለዎም። እንታይነቶም ክፈልጡ ኣለዎም። ነዊሕ ኢድ ናይ ምዕራብዊ ናይ መራኽቢ ብዙሓን መዘናግዕን መደባት ንመንነትና ክኸውን ክኸውን ንናይ መንእሰያትና መንነት ክህስስ ዝሃቀነ እዩ። ክንሓስበሉ ይግባእ። ዕላማና መሰልናን ጥቕምናን ጥራይ ዘይኩነስ መንነትና ከነሓይል ኣሎና። ነብሱ ዝፈልጥ ኣብ ርእሱ ዝተኣማመን ብመንነቱ ዝሕበን ዜጋ ውትሩ ርእሱ ኣቕኒዑ ምስ ከደ እዩ። እዚ ወዓል ሕደር ዘይብሃለሉ እዩ። ክንሓስበሉ ዘሎና እዩ። ኣማዕዲኻ ምሕሳብ፡ ክንዮ ሃይማኖት፡

ወገናውነትን ውልቃውነትን እንተሐሲብና፡ ድልዱል ሃገራውነት ዝሕመረቱ ማሕበረሰባት እንተ ኣድልዲልና፡ ስምረትናን ሓድነትናን እንተዘይ ተኸሚሁ፡ ዘሰክፍ ኣይብልናን። ኤርትራውነት ማለት ጽንዓት፡ ኤርትራውነት ማለት ሓቅነት፡ ኤርትራውነት ማለት ፍቕሪ ፡ ስኒት ስለ ዝኾነ ንመንነት ደቅናን ሃገራውነቶምን ኢልና ንሳኑ፡ ንጽፃር ንስራሕ።

ሓደ ላዕለዋይ ወተሃደራዊ ኣማሓዳሪ ኤርትራ ከሎ ፡ ኤርትራዊ ተመሰሉ ሰባብ ጽሑፍ ካብ ጸሓፊ ፡ ሎሚኽ ድሕሪ 70 ዓመት ክንደይ ሰባት ኩን ይኹኑ ኤርትራውያን ዘይከነሶም ፡ ብሽም ኤርትራውያን ዘደናግሩ ዘለዉ፤ ደሓን ንሕልናኹም ይገድፎ። ሓንቲ ክጸቕጠላ ዝደሊ ግና፡ ኣብቲ እዋንቲኳ ሓደ ጀነራል እንግሊዝ ፡ ምሉእ ሓይሊ ከለዎን ድላዩ እንዳገበረ ከሎን፡ ኤርትራዊ ተመሰሉ ከዘንግዕ ዝፈተነ፡ ሕጂ ግዳ፡ ዋናታት ሃገርና ባዕላትና፡ እቲ ናታቶም ቋንቋን ጣቋን የዐረና ኣብ ዝፈለጥናሉ እዋን፡ ክንደይ ሚላታት እዮም ክጥቀሙ ዝኽእሉ፤

ምህማልን ምዝናይን ዘየፍቅድ ጽንዓት ዝመልህቑ ራእይ

ጽንዓት ትርጉም ዘድልዮ አይኮነን። እንተ ነተን ካብተን ሃገራዊ መዝሙርና ሒዝወን ዘሎ ምሩጻት ቃላት ሓንቲያ፣ መዋእል ነኪሳ ኣብ ዕላማ፣ ትእምርቲ ጽንዓት ተይኑ ሽማ፣ ኤርትራ 'ዛ ሓበን ውጽዓት፣ አመስኪራ ሓቂ ከም እትዕወት።

መልህቑ

እታ መልህቑ እትብል ቃል፡ ምናልባት ፡ ነዘም መንእሰያት ሓዳስ ቃል ክትከውን ስለ እትኸእል፡ ብዛዕባ ትርጉማ ወስ ከብል። እታ ቃል ምስታ 'አልሓቕ' እትብል ፡ አልገበ፡ አጣበቐ ወይ አጽኒዑ ሓዘ ፡ ዝብል ትርጉም ዘለዎ ቃል እትተሓሓዝያ። ገለ ገለውን መልህቑ፡ መልሕቑ ኢሎም የድምጽዎም። ቋንቋ ሓድ ሓድ ግዜ ካብ ስነ-መጋት ኣብ ልምዲ ስለ ዝምርኮስ ቦታ ዘዕበየትኒ መልህቑ እትብል አደማምጸ ክኸይድዮ። ኣብዚ ናይ ሕጂ ትርጉም ግን መልህቑ ማለት፡ መርከብ ወይ ጃልባ ደው ምስ በለት፡ ወይ ማዕበል ከይወስዳ ፡ ወይ ከአ ባዕላ አንሳፊፋ ካብ መዕረፊአ ከይትርሕቑ ወይ ከይትዘብል፡ ኮታስ ኣብ ዘላቶ ጸኒዓ ደው ንኸትብል፡ ምስኣ ብሰንሰለት ወይ ብገመድ ዝተኣሰረ ፡ ናብ ባሕሪ ደርቢኻ ፡ ኣብ ባይታ ነኪሱ ዝሕዝ ፡ አዝዩ ረዚን ሓጺንዮ። ብእንግሊዝ አንክር (Anchor) ዝብልዎዮ። እቲ ሰለስተ ኣእጋሩ፡ (tripod) ንዘን ካሜራታት ከይነቓነቓዎ ፡ ስእሉ ከይበላሾ ዝሕዝንውን መልህቑ ምኻኑዮ።

“ራእዩ ሎኒ ራእዩ ፡ ኤርትራ ሃገረይ ቅሳነት ክትርኢ።

ራእዩ ኣሎኒ ቪኸን፡ ኤርትራ ሃገረይ ወድ ቢ ኣ ቢግ ነሽን።

ጎልጎል ኣሎ ለሰ ወዲእኻ ዓቕበት፡ ዓቕሊ ጥራይ ግበር ኣጽንዓዮ ስበት።”

ራእይ

ራእይ ፡ ሓደ ውልቀሰብ፡ ወይ ህዝቢ ንኸበጽሖ ዝሕልኖ ፡ ንቕድሚት አማዕዱዩ ንምጥማት፡ ዝጥቀመሉ ካርታዮ። ኣብ ሕልኸልኸ ዝመልኦ ጉዕዞ ብዚ ኣቢሉ ቦቲ ገይረ ፡ ኣብዚ ክበጽሕዮ እትብላሉ ፡ ሕልናዊ ካርታዮ። ካርታ ዓቕብ-ቁልቁት ከመይ ትሰግር ዝሕብር ኣይኮነን። እንታይ ደኣ ፡ መዓልቦኻ ኣበይ ምኻኑ ስለ ዝሕብር ንኸንንፉኻ ዝኸእሉ እንተታት ፡ ብብልሒ፡ ብተዓጻጻፍነት ፡ ብመትከል፡ ንኸትሰግረሉ እትኸእል ኒሕ፡ ምጽማምን ስኒ ምንካስን ዝመሰለ ስንቂ ሕልና ዝፍልፍል እምባዮ። ራእይ፡ ሕልሚ፡ ተስፋ፡ ወይ ትንቢት ጥራይ ኣይኮነን። ካብዚ ተም ዝበለጸዮ። ፈልፋሉ ሕልሚ፡ ተስፋን ትንቢታትን ምኻኑ ግን ርግጽዮ። ራእይ ክልሰ-ሓሳባት ዝህነጽሉ ፡ ስራሕን ጸዕርን ዝዓልብሉ ዒሚቹ ሰረትዮ። ስለዚ ንራእይና ዘይንኸፍለሉ ዋጋ የለን። ክውንነት ሕልኸላኸ ዝመልኦ ፡ ወዲ ሰብ ብቕሊሉ ክርድኦን ክሰግርን ዘይክእል ዝመስል ዱርን ጣሻን ምድረበዳን፡ መሰናኸላትን ዝመልኦ ክኸውን ይክእልንዮ። ብሩህ ራእይ ምስ ዝህልወካ ግን ጠፊእካ ኣይትጠፍእን ኢኻ። ማሕበራዊን ፖለቲካውን ፍልልያት፡ ሓንፊጽ ናይ ጥቕሚ፡ ናይ ስምዒት ፡ ወልቃዊ ህልኻትን፡ ኪዲናትን ላህመት ፡ ክኸውን ከሎ፡ ምንጩ ግን ራእይዮ። ሓሳባትን ሕልና ደቂ ሰባትን ጽቡቕ ይኹን ኣይኹን ፡ ማህጸኑ ናይ ወዲ ሰብ ራእይዮ። “ራእይ ዘይብልካ ብሃሰስ ፡ ንግዚኡ ጥራይ ንምንባር ፡ ግዙእ ህለዉ ኩነታትን ሓይልታትን ጥራይ ኮይንካ ንበር ዝብሉ ውሑዳት ኣይኮኑን። እንተኾነ ፡ ዝመጸ ይምጸእ ግመ መሰናኸላት፡ ኣብ ቅድሚ ጸሓይ ንጹር ራእይ በነንቲዮም። ንጹር ራእይ እናሓደረ ከሰስን፡ ከቕስንን ከሐጉስን ከሎ፡ ሰንኮፍ ራእይ ግን እናሓደረ ዘፍኹስን፡ ዝርምስንዮ።

ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ራእይ ኔርዎን ኣለዎን። ቅድሚ 1991 ፡ ራእይ ነጸነት። እዚ ራእይ እዚ ንጹር እዩ ነይሩ። ንመንእሰያት ንሜዳ ዘውሓዘን ዘጋደለን፡ መሪር ዘስገረን ራእይ። ነቲ ኣብዚ ኣብ መወዲእታ 60ታት ፈለማ 70ታት ዝተሰደ ናይ ሕጂ ማእከላይ ዕድሙ፡ ሽበት ዛር ዘበለ መንእሰይ፡ ንእስነት ከየበላሸዎ፡ ብልጭልጭ ህይወት ከየስሓቶ፡ ንሃገረይ ዘበሎ፡ ራእይ ነጸነትዮ። ናይ ሜዳን ናይ ዓድን፡ ናይ ውሽጥን ናይ ደገን ኤርትራዊ፡ ነጸነት ኤርትራ ናይ ምዕታር ራእይኡ ዋግዋት፡ ደበንገረ ዝበሃል ኣይነበርን። ሳላ ጽኑዕ ሰውራ፡ ሓይል ወዳብ፡ ኣርሒቑ ዝጠመተ መሪሕነትን ህዝብን ነጸነት ኤርትራ ጋህዱ ኾይኑ።

ብሓጺሩ ሓራን ልኡላዊትን ኤርትራ ፡ ብትኳሶ አይተረኽበትን። ጠፍኡ እናበሉና ሰሪርና፡ ደኸሙ ክብሉና ሓይልና፡ ወሓዱ ክብሉና ሰሲንና፡ ብሉጻትን ሓላላትን ከፊልና፡ አፍንጫ ሓያላት አኸራፍና፡ ኢና ረኸብናያ። እዚዩ ታሪኽና። ባንዴራ ነጻነት፡ አብ መንኲብቲ አብ ፈቐዶ መርር ፡ ብዕሩቕ ዝባኑ፡ ብጥሙይ ከብዱ፡ ኒሕ ዒጢቕ ፡ ሓቦ ሰኒቕ፡ እምባታት ተጊሩ፡ አጸምእ ዘለሉ “አለኹልኪ” እናበለ አትኪሉ እተሰወአን እተጋደለን ተጋዳላይ እምበር ፡ አብ መንኲብ ከምቶም ናብ ስልጣን ክመጽኡ አብ መንኲብ ሓያላት ተሓንጊርም ዝመጹ ፡ ንኸነብሩ ብያቲ ምዕራባውያን እናልመጹ ፡ ዝነብሩ ዘለዉ ተበልጽቲ ሓይልታት ተጸይራ አይመጽትን። ኤርትራዊ ኒሕ፡ ሓቦን፡ ተወፋይነትን ዘምጽኡ ነጻነትያ።

ድቂ ናጽነትና ክንጽልዎ፡ ከይወለድ ክጽብእዎ፡ ምስ ተወልደ ኸኣ እግሪ ከይተክል ክሕንኩልዎ፡ ዘይንሓፉ፡ ሎሚ አብዚ ዒኹኹ ኅብለላዊ ዝላ ከርኢ ዝሓነሉ ዘሎ ህሞት ቀሲኖም ይርእይዎ ማለት ዘበትዮ። እዚዩ እቲ ምስጢር ናይቲ አብ ልዕሌና ዝርኣ ዘሎ ኩለ ተጸብኦታት። ሱር እቲ ኹሉ አብ ልዕሌና ዝእለም ዝነበረ ሽርሕታትን እዚ ሕጂ ጉልባቡ ቐለዑ ብሽም እግዳ ናብ ግዲም ወጹኡ ዘሎ ተጸብኦ ከኣ ካብዚዩ ዝብገስ። ንምንታይ ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ንጽር ራእይ መጻኢ ስለ ዘለዎ። እዚ ራእይዚ አብቲ ቅድሚ 20 ዓመት አብ ለካቲት 1994 አብታ ትእምርቲ ጽንዓት ዝኸነት ከተማ ናቕፋ ዝጸደቐ ሃገራዊ ቻርተር ራእይ ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ቻርተር ህዝባዊ ግንባር ንደሞክራሲን ፍትሕን ንራእይ ህዝቢ ኤርትራ ከምዚ ገይሩ የቕርቡ፡

- “ራእይና፡ ኤርትራ፡ ሰላም ፍትሒ፡ ደሞክራሲ፡ ራህዋ ዝሰፈና ሃገር ክትከውን ኢዩ።
- “ራእይና፡ ጥሜት ድኽነት መሃይምነት ካብ ኤርትራ ምውጋድዮ።”
- “ራእይና፡ ሕብረተሰብ ኤርትራ መንነቱን ፍሉይነቱን ዒቂቡ፡ እቲ ብሉጽ ስድራቤታውን ኮማውን ምትሕልላይ አማዕቢሉ፡ ብቁጠባን ትምህርትን ተክኖለጅን ምስተን ዝማዕበላ ሃገራት ክስራዕዮ።”
- “ራእይና ሕብረተሰብ ኤርትራ ብስኒት አብ መንጎ ዝተፈላለዩ ክፍልታቱ፡ ብማዕርነት አብ መንጎ ወዲተባዕታይን ንል አንስተይትን፡ ብፍቕሪ ሃገርን ሰብኣዊ ሓልዮትን፡ ብዲሲፕሊንን ስራሕን ፍትወት ፍልጠትን፡ ብምኽባር ሕግን ስነስርዓትን፡ ብናጽነትን መሃዝነትን ዝልል ክኸውንዮ።”
- “ራእይና ከም አብ ሓርነታዊ ኩናት አብ ሰላማዊ ምህናጽ ተአምር ምስራሕዮ።”

“ራእይና” ይብል ቻርተር ህዝባዊ ግንባር፡ “አብ ሽዱሽተ መሰረታዊ ዕላማታት ክጽሞቕ ይኸእል፡1. ሃገራዊ ስኒት፡ 2. ፖለቲካዊ ደሞክራሲ፡ 3. ቁጠባውን፡ ማሕበራውን ምዕባል፡ 4. ማሕበራዊ ፍትሒ (ቁጠባውን ማሕበራውን ደሞክራሲ)፡ 5. ባህላዊ ትንሳኤ፡ 6. ዞባውን አህጉራውን ምትሕብባር።

1. **ሃገራዊ ስኒት** -- ህዝቢ ኤርትራ ብዘይ አፈላላይ ወገን፡ ቀቢሊ ቋንቋ፡ ሃይማኖት፡ ጾታ፡ ደርቢ፡ ብኤርትራውነቱ ተሓቢኑ ብስኒት፡ ብሰላም፡ ብቕሳነት ክነብር፤ **ሃገራዊ ስኒትና**

- “ኤርትራ አብ አፍሪቃ እትርከብ ንእሽቶይ ሃገርያ። እንተኾነ ፡ አብ መንጎ ሓድሕዳዊ ውግእ ሶማሊን ሃይማኖታዊ ኩናት ሱዳንን ተቻቐራ ከተብቅዕ፡ ክእመን ብዘይክኣል መገዲ ናይ ሰላምን ስኒትን ገነት እያ። ጸሓፊ ጉዳያት ወጻኢ አሜሪካ፡ ወረን ክሪስቶፈር፡ ነሃ ብ1993 ነጻነታ ዝረኸበት ሃገር፡ ‘ጨራ ተስፋ አብ ቀርኒ አፍሪቃ’ ይብላ።
- “ዓሌታዊን ሃይማኖታውን ጎንጽታት ንብዙሓት ሃገራት አፍሪቃ ነቀይ ነቀይ እናበለን፡ ኤርትራውያን ግን ብሃገራውነቶምን ሓድነቶምን ሕሉፍታ እዮም። እቶም ተጋደልቲ ዝነብሩ ሰብ ስልጣን መንግስቲ ፡ ሕጂ ብዛዕባ ሓቀኛ ነጻነት ይዛረቡ ኣለዉ።” -- The Globe and Mail, 26 April 1997.

1. **ፖለቲካዊ ደሞክራሲ** -- ህዝቢ ኤርትራ መሰሉ ብሕግን ብግብርን ከበሩ፡ አብ ምምሕዳርን ምክያድን ህይወቱን ሃገሩን፡ አብ ኩሉ ጽፍሕታትን ሜዳታትን፡ ንጡፍ ተሳታፍን ወሳኝን ክኸውን፤
2. **ቁጠባውን ማሕበራውን ምዕባለ** -- ኤርትራ ብቁጠባ፡ ማሕበራዊ አገልግሎታት፡ ትምህርቲ፡ ስነኪነት፡ ደረጃ መነባብሮ፡ ክትምዕብልን ክትግስግስን፤
3. **ማሕበራዊ ፍትሒ (ቁጠባውን ማሕበራውን ደሞክራሲ)** -- አብ ሕብረተሰብ ኤርትራ ምዕራይ አተዓዳድላ ሃብትን አገልግሎታትን ዕድላትን፡ ፍሉይ ቆላሕታ ንዝተወጸዐ ወገናትን ክህሉ፤
4. **ባህሊዊ ትንሳኤ** -- ሃብታም ባህሊዊ ውርሻናን አብ ሓርነታዊ ቃልሲ ዘማዕበልናዮ ስልጡን ልምድታትን መሰረት ብምግባር፡ ፍቕሪ ሃገር፡ አክብሮት ወዲ ሰብ፡ ማዕርነታዊ ምሕዝነት ደቀአንስትዮን ደቂተባዕትዮን፡ ፍትወት ሓቅን ፍትሕን፡ ምክባር ሕገ፡ ፍቕሪ ስራሕ፡ ርእሰ ምትእምማን፡ ርእሰ ምርኮሳ፡ ክፋት አእምሮን መሃዝነትን ዝመለሰይኡ ኤርትራዊ ባህሊ ክምዕብል፤
5. **ዞባውን አህጉራውን ምትሕብባር** -- ኤርትራ ምስ ጎረባብታ ብስኒትን ምትሕብባርን እናነበረት፡ ንዞባውን ዓለማውን ሰላምን ጸጥታን ልምዓትን ብዓቕማ ከተበርክት፡ ከተኸብር አባል አህጉራዊ ማሕበረሰብ ክትከውን፤

አብዚ ራእይ አይንአምንን ኢና ዝብል ኤርትራዊ ዘሎ አይመስለንን። መብዛሕቶና ግን ካርታ ብሩህን ውሑስን መጻኢና ስለ ዝኸነ፡ ዓይንና ከይሓሰና ዝረዓምናዮ ራእይ'ዩ። ካብዚ ዝተፈልየ ራእይ ዘለዎም እንተልዮም ግን፡ አብ ስኒት ህዝቢ ኤርትራ፡ አብ ነጻነት ህዝቢ ኤርትራ፡ አብ ቁጠባዊ ምዕባለ ሃገርና፡ አብ ማሕበራዊ ፍትሒ፡ አብ ብህልታትናን ክብርታትናን ሰላምናን ስለ ዘይአምኑ እዚ ሓላል ርእይ ዓቕቐት ዝኾኖም ብዓወት ህዝቢ ኤርትራ ዝሕመሱ ናይ እኩይ ሕልና ዘለዎም ጥራይ'ዮም ክኸኑ ዝኸእሉ። ኤርትራዊ ዝለዓለ ደረጃ ትምህርቲ ክረክብ፡ ዝበለጸ ዕብዮት ናብራ ክርኢ፡ ካብ ኢድ ናብ አፍ ሓሊፉ ክርህዎ፡ ክብል ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ለይትን መዓልትን እናሰርሐ ኸሎ፡ አይፋልኩምን ፡ ደው በሉልና'ሞ ክንብለጸልኩም፡ ጸጋታትኩም ሃብትታትኩም ክንጎንኩን ክንጉሕጉሖን ከሎና ስቕ ኢሎም ዝርእዩ፡ መንግስትን መራሕትን ኢና ንደሊ እኮ'ዮም ዝብሉ ዘለዉ። ከምቲ ናይ ጎረባብትኹም ብዕሱባትናን ከደምትናን ጌርና ክንመርሓኩም። ስቕ ኢልኩም ከኒንና ወሓጡ፡ ራእይኹም ዝንጽል ከኒና፡ ድሕሪኡ ማሲንኩም፡ ተረሚስኩም፡ ተደኒስኩም ንበሩዩ እቲ ምክሪ።

ራእይና፡ ልኡላውነትና አውሒስና፡ ቅሳነት፡ ራህዋ፡ ስኒትን ማሕበራዊ ፍትሕን ዝነግሰላ ጽንዕቲ ኤርትራ ምህናጽዮ። አብ ራእይና ጥራይ ምድሃብ አድላዪ'ዩ። ንቕጽበትውን ትኹን ግልጽ እንተኢልናሎም፡ በጺሑና'ዩ። ካብዚ ህምትዚ ምህማል ማለት ፡ ማዕጸ ጥፋአት ምክፋት ማለት'ዩ። ጸላእትና ንኻልኢት እኳ ትኹን ክንህመለሎም እንተኸኢልና፡ ክገናዘዩልና ይኸእሉ እዮም። ነዚ'ዩ መኸተና ቀጻሊ ዝገብሮ። እታ ብኸንደይ ጸዕሪ ዝተረኸበት ሃገር ክትቅጽል ሕድሪ ሰማእታት አሎና። አብዚ ነቲ ኹሉ ዝግበር ዘሎ ወራራት ንምምካት ሓያል ጸዕርን ስመረትን ከድሊ'ዩ። ንሓቶም ብራድዮን ተለብኻንን ብኢንተርነትን ይመጹና አለዉ። ሃብታማትን ሓያላትን ሓንጊሮም። ንሕና ግን በጅኻ ንንሕድሕድና ሓጋዚ የብልናን። ንተሓጋገዝ። ንህዝቢ ሓበሬታ እነስንቐሉ መደባትን አገባባትን ይዕበ። ኢደይ ኢድኻ ንበለሉ።

ካብ ሰሪሕኻ ምብላዕ አብ ትኳቦ፡ ካብ ሓዳር ጌርኻ ምንባር አብ ምንዝርና፡ ካብ አብ ዕድኻ ብኸብረት አብ እንዳማትካ ውርደት።

“ካድረታት ሻዕብያ አብ ድፍዓት ፖለቲካ ትምህርቲ ክምህሩ ኸለዉ፡ ራእይ ናይ ሓራን ምዕብልትን ኤርትራን አብ አእምሮኦም ኔሩ። ሓረስቶት ስቡሕ መራቶም ክሓርሱ፡ ገፈፍቲ ዓሳ ሃብታም ማያት ክኸሉ፡ ሰብ ኢንዱስትሪ ካብ ድንግል መሬት ወርቂን ዘይትን ካልእ ማዕድናትን ክሓፍሱ። ኤርትራ ባዲማን ጥራሓ ተሪፋን ዘላ ፡ መግዛእቲ ፡ ካብ ግልያን ጀሚሩ

ናብ ኢትዮጵያ አግራብ እናቆረጸ ስለ ዘብረሰዋል። አብ ነጻ ኤርትራ ግን፡ ፈልሰታት ክትከል፡ ወሓይዝ ክግደቡ፡ ዛጋታት ክዛለዎ' እናበሉ። ተጋደልቲ፡ አብ ገጽታ ኣስትሮይድ ትመስል መሬቶም ኮይኖም ክሓልሙ ከለዉ፡ ልሙዕ ሸኻን፡ ጽላል አግራብን አብ ኣዲንቶም ይራኣዮም ኔሩ። ከም ኩሉ ኻልእ፡ ብሰሪ መግዛእቲ ካብኦም እተወሰደ ጸጋ። እዚ ሕሊሚ'ዚ ሕጂውን ኣይሃሰሰን። አብ ዝኹን ኣብያተ ብልዕታት ኤርትራ ምስ እትኣቱ ፡ ምሉእ ዓመት ናይ ልደት ሕብሪ ኢኻ ትርኢ። ብስእልታት ዘላ ወይኒ ፡ መስመስ ዝብሉ ቀያሕቲ ቱፋሓት፡ ማያት ዝፍልፍሉ ነባታትን፡ ዛዕዛዕታ ዝሓዘለ ሰውሒን ዘጌጸ ጣውላ ኢኻ ትርኢ። ከምቲ ተሰቐሉ እትርእዮ ዕውደ-አዋርሕን፡ ከምቲ አብ መንደቕ ተሳኢሉ እትርእዮ መሳጣይ ስእልታትን ፡ ኩሉ ልሙዕ ሸኻታት፡ ህዱእ ማያት፡ ሰውሕታት፡ ናይ ኤርትራውያን ናይ ገነት ራእይ እዩ። እዚ ኩሉ ሕልሚ ግን ሓቀነት ዘይብሉ ትምኒታዊ ጥራይ ምኻኑ አብ ሓደ ቤተ ንባብ አብ ሮማ ተሰቂሩ። ናይ ቀደም ኢንሳይክሎፐዲያታት ጣልያን ክገናጽል ከለኹ ፡ ናይ ቅድሚ 100 ዓመት ስእልታት መሬት ኤርትራ፡ መጋዝን ናፓልምን ከይተገናዘይሉ ከለዉ ረኺቡ። ልክዕዩ እቲ ስእልታት ካብዚ ሕጂ ዘሎ ዘበዝሕ አግራብ የርኢዮ፡ እንተኹን ከምቲ ኤርትራውያን የዕሩኽይ እናሕነቕነቐ ዝዛረብሉ ገነት ኣይኩነን። ቅድሚ መግዛእታዊ መብረሰቲ፡ ቅድሚ ሰራዊት ኢትዮጵያ፡ እታ ሃገር ብምልእታ ገለ ዝይብላ ገረውረው እትብል ቀላጥያ ኔራ። ደንጽዮኒ። ነቶም ኣሸሓት ፡ ንዝጠፍኦም መሬት ከምልሱ ክብሉ ህይወቶም ዝኸፈሉኽ ደኣ ክንደይ መስምበዶም፤ እታ ኔራትና ዝብልዋ ሃገርን ትሕዝቶኣን አብ ኣእምሮኣም ጥራይዮ ኔሩ።”²⁰

ረድኤት ተረኽቦ ኢልካ ሃንደፍ ቅድሚ ምባልካ ፡ “ንምንታይዮ ዝውሃበኒ ዘሎ” ኢልካ ምሓታት ኣድላዪ እዩ። መትከል እግሪ ክኾነካ፡ ከምቲ ሕያዋይ ዘመድን መሓዛን ዝሕግዝካ ፡ ናይ ብሓቂ ምሕዝነታዊ ረድኤት ድዩ? ወይ ክኣ ብረድኤት ኣቢሉ ሰፍ ዘይብል ኣርዑት ከሰክመካን አብ መስገደል ክእትወካን፤ ሓገዝ እናበለ ኣእምሮኻ ማሪኹ ዝሰለለ ኣንበሳ ክገብረካ ዝህቅን እንተልዩ ፡ ግን ሃንደፍ ኢልካዶ ሓገዙ ክትወስድ ይግባእዮ፤

“ኩለን ሃገራት ኣፍሪቃ አብ ትኳቦ እናነበሩ፡ ኤርትራ “ትኳቦ ኣየድልየንንዮ” ባሕሊትያ። ሕጂ 4 ዓመት ድሕሪ ነጻነት ኤርትራውያን፡ እቲ ሃገራዊ ናጻነቶም ንምምጻእ ዝሓገዞም ፡ ርእሱ ተኣማንነትን ክገብር ይኸእልዮ በሃልነትን ፡ ናብ ህንጻት ሃገርን መንግስትን ኣምጺኦም ኣለዉ። ... መብዛሕትኦም ኣፍሪቃውያን ፡ ንድሕሪት ተመሊሶም፡ ‘ኣብዚ ዝሓለፈ 30 ዓመታት እንታይ ወረዱና?’ እናበሉ ክሓቱ ኸለዉ፡ ኤርትራውያን ግን ንመጻኢ እዮም ዘማዕድዉ። ... ናይ ዝኾነ ይኹን ናይ ወጻኢ ሓጋዛይ ባሮት ክኾኑ ኣይደልዩን እዮም። ብቐጠባ ርእሶም ክኸእሉን ብናቶም መገዲ፡ ብደጥምን ርሃጾምን ክረኽቡዎ ኸኣዮም ዝህቅኑ ዘለዉ።” -- The Globe and Mail, 26 April 1997.

ረድኤት ኣይንደልን ክንብል ከሎናን፡ መዓላ ረድኤት ክንከታተል ኣሎና። “ረድኤት ሃብና። ግን እትህቡና አብ መዓላ ከነውዕሎን ፡ መትከል እግሪ ክኹነናን ፡ አብ ትምህርቲ፡ አብ ሕክምናን አብ ውሕስነት ምግብን ሓግዙና” ምባልና ፡ ከም መናፍቕነትዮ ዝቐጸር ዘሎ። እቲ ንደልዮ ፡ ራህዋ፡ ቅሳነት፡ ምሉእ ትሑዝቶ ክህልወናዮ። እዚ ኸኣ “ክኸውንዮ ከመይ ዘይከውን ትብል ደርፊላ ርምዴት ኣለም ትደርፋ። ካብ ቃላታ

ኣላጊብና እንዲና መርፍእን ፈትልን፡ ተቐኒትና እንዲና ሓቦን ኒሕን ሱባኤ ኣቲና ንኡሰን ዓብን ፡ ሰጊርናዮ እንዲና ጸወግ ዘበን እቲ ንደልዮ ክኸውንዮ ከመይ ዘይከውን፡ ግድንዮ ክኸውን።”²¹

ሓገዝ ሃብና ጽርግያታት ክንሰርሓሉ፡ ግን አብ ክንዲ ኩባንያታትኩምን ክኢላታትኩምን ዝሰርሕዎ ፡ ናሕና ክንሰርሖ ዓቕሚ ኣሎና ምባልና ፡ ይቐረ ዘይብሃሎ በደልዮ። ታሪኽ ኢንዱሸያ፡ ኢራን፡ ፓናማ ምርኣይ እኹልዮ። እዚ ኣረኣእያ እዚዮ ንህዝባዊ ግንባር አብ ዕላማ የእትዩ ዘዝልፎ ዘሎ። ብነብስና ክንሓድር ምባል ፡ ኣይንልቃሕን ምባል ሓጥያትዮ። ነዚ ዝኸውን ኣውዲሉ ዘሕድር ኣብነታት ኣሎ።

ይጸለሎ

<p>ይጸለሎ ይጸለሎየ ፣ ዓደይ ጸገምኪ ይጸለሎ፣ ይምሐሎ ካብ ሱር ሰራውሩ፣ ጸሃይይኪ ነቐሎ ንሓዋሩ፣ ሓመድ ድበ ሰዓቱ ኣኸሉ፣ ባና ሰላም ራህዋ ተቐልቂሉ፣ እመንኒ ፣ ዳግማይ ልደትኪ ተበሰሩ፣ እመኒ ፣ ዳግማይ ልደትኪ ተበሰሩ።</p> <p>ትስፋው ኣዝመራ እንሆ ተኸሲቱ፣ ሰጸሊ ጽባሕኪ ኣንፊቱ፣ ተሰሊሙ እምባታትኪ ብመዳልያ፣ ኣውቀብቀብ ብቐጠልያ፣ እመኒ (4) ዝብለኪ መዓስ ንማለቱ ኾይነ፣ ንዝእምን እንደኣለይ ኣሚነ፣ እመኒ ዝብለኪ መዓስ ንማለቱ ኾይነ፣ ንዝእምን እንደኣለይ ኣሚነ።</p> <p>ኣጉላዕሊያምልኪ ሃገረይ ዳዕሮ ሳግላ ጋባ ዒላ ቐላይኪ ነጺሁ ካብ ዓለቕቲ ሰበባ ወሪኣ ጥዲሙ ኤረና፣ ቢሻ ተስፋ ሂባ ምጽማምሲ ለካ የዐውትዩ ሓቂዩ 'ቲ ዘረባ።</p>	<p>ይስስናለዋ 'ተን ኣሓኺ፣ ይምለሰኪሎ ግርማ ቐደምኪ፣ ይምለሰኪሎ ግርማ ቐደምኪ፣ ሸሻይ ጸጋብ ይመጽእ ኣሎ ሰናይ ዘበንኪ።</p> <p>ከም ጽሓይ ወርሒ ፣ ሰማየ፣ ሰማየ፣ ክትስቀሊኺ ፣ ዓደይ ናተየ፣ ደዱቡ ሕሰምኪ ድሮ ኣብ ቃሬዛ፣ መስኮቱ ከፊቱ ርሑስ ኣኸዛ።</p> <p>ተሓምበለ ተሓምበለ ፣ ተሓምበለ፣ ደቂ ዓደይ ምስ ኤሬና ዕሰል ንበለ፣ ሰይ ፣ ኣሰይ ኣሰይ ፣ ኣሰየ፣ ሰይ ፣ ኣሰይ ኣሰይ ፣ ኣሰና።</p>
--	---

“ዋላ እንተነኣስኪ ክንዲ ኩኸብ ኢኺ።
ዋላ ተዋሓድኪ ክንዲ ሚልዮን ኢኺ።
ሓደ ክንዲ ሽሕዩ ሓርበኛ ህዝብኺ።
የሕሊፉ ዘይህብ ዝዋደቕ ቅድሚኺ።
ንስኺ ትንፋሰይ ኣለንታይ እንድኺ
ዓደይ እንታይ ክኸውን ህይወት በጀካኺ።

ዓደይ ሰስንለይ ከም ልበይ ኩንለይ
ንዓኺዩ ኹሉ ሓንጎለይ ውሕላለይ።
ኣብ ኩናት ኣብ ሰላም ንሳያ መትከለይ።
ኣግማልኪ ዝስከም ዓንዲዩ ኣካለይ።

ምዕራባውያን ብሓፈሻ፡ ኣሚሪካ ከኣ ብፍላይ ንምንታይ ከምዚ ይሓስቡ እንተ ኢልና? ህርፋን ገንዘብያ። እዙ ኹልና ንነብሮ ዘሎና ናብራ ኣብ እንግድዓ ድኻታትን፡ ኣብ ሃብቲ ውጽዓትን ተዋርኮሰዩ። ህርፋን ነዓድን ካልእ ማዕድናትዩ እቲ ቐዳማይ መኸንያት እዩ። እቲ ኻልኣይ ነዚ ቀዳማይ መተሓለፊ ዘጣጥሕን ዝምድምድን፡ ህርፋን መሬት፡ ወይ ጅሓፖለቲካዊ ኣቀማምጣዩ። እቲ ሳልሳይ ክኣ መተን ያዕ ዝብሎም ዘይብሎም ክግብቱን ከም ድላዮም ከውጀኸድኹን ሃገራዊ ስኒት ኣህዛብ ከጥፍኡ ክኸእሉ ኣለዎም። ኣብዚ ካብቲ ቐንዲ መጣልዒ ካርታታቶም ትሕተ-ሃገራዊ ስምዒታትዩ።

ዝቀላቐል ዘሎ ፋንፋንን ትሕተ-ሃገራዊ ጉብኝላት

ትሕተ-ሃገራዊነት

- ትሕተ-ሃገራዊ አተሓሳስባታት ፡ አድልዎ ፡ አፈላላይን ፡ ምትፍናንን ንምምጻእ እምበር ስኒት ፡ ውህደትን ፍትሕን ንምምጻእ ዝግለመ አይከክብን። ዘይነበረ ፍልልያት እናቈጽልካ ሓኺካ ፡ ረኽቢ ክፈጥረልካ ናይ ምግባር ሃቀነታትውን አሎ። ካብዚ ተበጊሱ ዘሰክፍ ወገናዊን ሃይማኖታውን አተሓሳስባ ንኽባቢና ክሃስዮ ይርእ አሎ። አብ ቀርኒ አፍሪቃ ሃገራውን ዞባውን ስኒት ንኽይርከብ ብዙሕ ጸዕርታት ይካየድ አሎ። ምዕባላ አፍሪቃ ሓሊኹ ሓዙ ዘሎ ድማ እዚ ስምዒታትዚ ኢዩ። ወገናውነትን ፡ ትሕተ-ሃገራውነትን ንምጉሃር መሽረፊት ሓዞም ዘምበድብዱ ባዕዳውያንን ከደምቶምንውን ፡ እናበዝሑ ምስ ዝኸዱ ፡ እዚ አብ ከባቢና ዝርእ ዘሎ ኩነታት ኢዩ ዝፍጠር። ትሕተ-ሃገራውነት ካብ ሱሩ ንብዙሕነትን ስኒትን ዝዘርግ ኢዩ።
- ሃገራውነት ንምዕባላን ስኒትን ክሰርሕ ኸሎ ፡ ወገናውነት ንዕንወት፡ ንቕርሕቲ ፡ ንምፍሕፋሕን ፋሕፋሕን ኢዩ ዘገልግል። ቦቲ ሓደ ሸነኽ፡ ንብዙሕነት፡ ታሪኽን ክውንነትን ክሓዱ፡ ምፍልላይን ምጉናይን ንኽፈጥር ይጽዕር። ቦቲ ካልእ አብ ሓሜታን ቤላ-በለውን ተሞርኩሰ አልመማዊ መደምደምታ ክህብ ይፍትን። ነቲ አብ ሃገራቶም ዝጽዮፍዎ አባና ክነግሰሎም ይምነዩ።
- አብ ቀርኒ አፍሪቃ ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ግን አብ ኤርትራ ዘሎ ተጽብኦ ካብይ ነቂሉ? ክልተ መልሲ ኢየን ዘለዎ። ወይ ከምታ ጸላእቲ ልኡላዊት ኤርትራ ዝብልዎ ፡ ባዕላትና ዝፈጠርናዮ ጸገም ኢዩ፡ ወይ ከምዛ ንብላ ዘሎና ፡ ናይ ገበቲ ኢድ ምትእትታው። አየነየተን መልሲ ንቕበል ንሕልና ዝግደፍ እኳ እንተኸነ ተገብዮ ዘይሕለፍ ታሪኻዊ ሓቅታት አሎ።

እዚ ሕጂ ዝቀላቐል ዘሎ፡ ሓደ ክልተ ንዱያት ዝሰርሕሉ ዘለዉ፡ ህዝቢ ኤርትራ ብወገን ቡውራጃ ብሃይማኖት፡ ኮታ ብትሕተ-ሃገራውነት ንኽሓስብ ዝቃጸ አተሓሳስባ፡ ዕላምኡ ርዱእ'ዩ። ነቲ ሰሚሩ ዝመከቶም፡ ሓቢሩ ዝበደሆም ህዝቢ ኤርትራ እንተፈላሊኻን ቦታቲንካን ደኽን ምስዓሩ ይክእል ካብ ዝብል እኩይ ሕልሚ ዝብገስዮ። ነቲ አብ ሓድሕዱ በጀካ ጽቡቕ ካልእ ዘይምነ ህዝቢ፡ ጠፋእካ፡ ተዘመትካ እናበልካ፡ ዘይሓሰበ ተጸባኣይ መርገጽ ንኸወስድ ንምትብባዕ'ዩ። ካብ ምፍልላይ ህዝቢ ኤርትራ ዘይከክብ ፡ ጸላእቲ ህዝቢ ኤርትራ'ዮም ዝኸሰቡ። ቦቲ ቀደም ዝነበረ አውራጃታት፡ አክሊ-ጉዛይ፡ ባርካ፡ ደንክል፡ ሓማሴን፡ ሳሕል፡ ሰምሃር፡ ሰኒሕት፡ ሰራዩ፡ እናበልና ክንፈላለ፡ መታሕት፡ ከበሳ እናበልና ክንናቕት፡ አስላማይ-ክስታናይ ፡ ካቶሊኽ ተዋህዶ ኸንሻ፡ ተጋዳላይ ገባር ተባሂልና ክንፋለስ ዝምነ ጸላኢ እንተዘይከወይኑ ካልእ የለን። ወዲ ዓፈር፡ አብ ከበሳ ካብ ተሰውአ ፡ መንዮ አይከበስታይንዮ ኸብሎ፤ ወዲ ሳሆ አብ ማእከል ከተማ አስመራ ተሰዊኡን ሰንኪሉን ሓራ ካብ አውጽኦ ፡ ከመይ ጌርካ ኢኻ አይናትካንያ ክትብሎ፤ ወዲ ባረንቱ አብ አፍ ደገ ባጽዕ፡ ወዲ ሳሕል አብ ፎርቶ መንደፈራ፡ ወዲ ሰንዓፈ አብ ደንደን ወዲ ሳዋ አብ ሰረጀቓ፡ ደሙን ረሃጹን ክዕዩ ዘምጽኦ ሃገር መንዮ አይግብኣካን ዝብሎ፤ በዚ ሕጂ እዋን አውራጃ እናበልካ ምዕፋር ፡ ምልክት ናይቲ ብስነ-አእምሮአዊ ወራር ዝተለኸፈ ሓንጎል እዩ።

ብሽም ወገናውነት ወይ ብሽም ሃይማኖት ንዝመጹ ፣ ስዉአትና ንኤርትራ ብኸላ'ምበር ወገናውነት ከንግሱ ሃይማኖታዊ አፈላላይ ከስርጹ አይተሰውኡን። ኤርትራ ፣ በሰላምይ ጥራይ፣ ወይ ብተዋህዶ ጥራይ ፣ ወይ ብኸቶሊኽ ወይ ብኸንሻ ጥራይ አይተረኽቦትን። እንታይ ድኣ ብስሙር መኸተ ደቃ። ኢልና ፎእ ንበሎም። “ብደቂ መታሕትን ከበሳን አይኩናን ንፍለጥ”፣ “በአስላማይ ክስታናይ” አይኩናን ንፍለጥ፣ እንታይ ደኣ ብኤርትራውነትና። ብሕልፊ ብሕልፊ ኣገዛ ሃይማኖት ለቢሱ ከፈላልየና ፣ ወይ ሃገራዊ ማንነትና ክህስስ ዝህቅን ፎእ ክንበሎ ክንክእል አሎና። ተልዕታት ማንነትና፣ ምሓየሊና'ምበር ፣ ጸላእትና ውሻል (ኩኛ) የእትዮም ሞዶሻ ዝሃርምሉ ነቓዕ ክኸውን የብሉን። ነቶም ንወንጀል ፣ ወንጌል ኣምሲሎም ከእትዉ ዝፍትኑውን ኔው ንበሎም። ወንጌል ካብቲ ጽርኣዊ መሰረቲ ብስራት ማለት'ዩ። እዞም ናይ ሎሚ “ሰብ ወንጌል” ኢና ኢሎም መሳርሒ ጸላእቲ ከይኖም ፣ ንኤርትራ ብግህሰት ሃይማኖታዊ መሰላት እናበሉ፣ ዘዳኸሩ ዘለዉ ግና፣ አብ ክንዲ

ብስራት፣ ጠቐሮም መርድእ ክነግሩ'ዮም ከይደቀሱ ዝሓድሩ። ፋሪሃ እግዚአብሔር እንተዝህልዎም እቲ ወንጌል ዝብሎ መንበቡ ኔሮም።

“ምስሉይ ሃይማኖት” (ናይ ላዕሊ ላዕሊ ሃይማኖት)፡ አውሮጳዊ መግዛእትን ዕብላን ናብ አፍሪቃ ፡ ደቡባዊ ምብራቕ አስያን ላቲን አሜሪካን ንምትእታታው ዘገልገል ሰራም መሳርሒዩ። አውሮጳውያን፡ ነቶም ዘይድሓኑ ዝኸውን “ወንጌል”ን ነቶም አብ ድሕረት ዘለዉ ስልጣኔን ሒዝና መጸእና ኢሎም’ዮም ተመጸዲቆም። እቶም መጀመርያ ዳህሳስ ዘካየዱን ሓበሬታ ዝኣከቡን ከአ ወይ ፈልስቲ ወይ ሚስዮናውያን እዮም ነይሮም። እንተኸኑ አብ ክንዲ ብስራት ምድሓን ፡ መግዛእታዊ ወንጀል ተኸልኩሎም ንአፍሪቃ ንዓመታት ድሂኹማ። ጸጋታታ ንሕጉሖም፡ ደቃ ብባርነት ሞቑሖም፡ መፈጠሩ ከም ዝጸልእ ጌሮሞ፡ ስጋብ ሕጂ ኸአ ፡ መልክዑ ይቐይር እምበር መቐላዊ ባህሉን ክብረቱን መንነቱን ከም ዝጸልእ ጌረሞ። ብዓቢኡ መሬቱ መንዚዐሞ። ምዜ ጀሞ ኬንያታ፡

“ሚስዮናውያን ክመጽኡ ኸለዉ ፡ አፍሪቃውያን መሬት ነይርዎም፡ ንሳቶም ድማ መጽሓፍ ቅዱስ። የዲንቲና ሰም አቢልና ክንጽሊ ምሂሮምና፡ ክንጽሊ ሰም ኢልና የዲንቲና ቋሕ ምስ አቢልና ግን ፡ ንሳቶም መሬትና ፡ ንሕና መጽሓፍ ቅዱሶም ሒዝና ተሪፍና።”

እቲ ምዜ ጀማ ኬንያታ ዝበሎ ነዚዩ። ኬንያ ባዕላ ግዳይ ናይዚ ዓይነት ወራር ስለ ዝነበረትን ዘላን። ናይ ካልኣትውን ካብዚ ዝፍለ አይኩነን። ገርሂ አፍሪቃዊ ፡ የዲንቲና ሰም አቢሉ ክጽሊ ኸብል ክብሩን መንነቱን ሸይጥሎም። ኻልእ እቲ ብሽም ሃይማኖት ዝመጸ ሓድነት ህዝቢ ንምህማን ዝዓለም ርኽሱ ጐስታሽዮ። እቲ “ሓወይ፡ ሓብተይ” ዝብል ዝነበረ መቐላዊ ቻላት ትርጉሙ ቐይሩ አብ ክንዲ ስጋዊ ሕውነት መንፈሳዊ ሕውነት ይዓቢ ተባሂሉ፡ ባህልን መንነትን ማህሚሁ ከም ዝምናህ ዝገብር ጐስታሽ። ቺንዋ አቸቦ ፡ “ከፋፊልካ ግዛእ” ዝብል ሜላ እንግሊዛውያንን ነታ ብ500 ብሄራት ዝቐመት ናይጀርያ አብ ድሮ ናጽነት ናይጀርያ ከመይ ጌሩ አማሲንዋ ምንባሩ ክገልጽ ከሎ፡

“ጳዕዳ ዝብልዎ ግን ተካልዮ። ሰላሕ ኢሉ ሃይማኖት ሒዞ መጸኡ። ንሕናኸአ ቦቲ ዕሽነቱ ደንጸይና ፡ እናገጽና መርሓባ ኢልናዮ። ሕጂ ግን ፡ ነሕዋትና ቀይሩ፡ ንህዝብና ሓድነት አስኢንዎ። ነታ ሒዛትና ዝነበረት ሰንሰለት ሓድነት ቦቲኹ፡ ሓድሕድ ከምዘይንሳኝ ጌሩና።”

ብሃይማኖት ተሓቢእኹ፡ ንሓድነት ህዝቢ አላሕሊሕኹ፡ ሓድሕድ አናቑትካ እከይ ሕልምታትካ ምትግባር ዝብል ርኽሱ ጐስታሽን ጥሙሑን ዝነበረን ዘሎንዮ። ባርነትን ኢድልዎ ዓሌትንውን ጥቕስታት ቅዱሳት መጻሓፍቲ አዘምቢዕኻ እናጠቐስካዩ ምስምስ ዝቐርበሉ ነይሩ።

ጉዳይ ኤርትራ

ታሪኽ መግዛእቲ አብ ኤርትራውን ካብዚ ዝፈለ አይኩነን። ርክብ ኤርትራ ምስ አውሮጳውያን ነዊሕ ዝገበረዮ። ብ1869 ንጣልያንያውያን አብ ኤርትራ መርገጽ እግሪ ክረኽቡ ዘኸኣሎም ግን ፡ ፈላሲ ካቶሊኽ ተመሲሉ መሬት ፡ አነባብራ ህዝቢን ሰሊዩን ዳህሲሱን ምስ አብቀዐ ፡ ቆቢዕ ፈላሲኡ ደርብዩ ናይ ፖለቲካ ዕሱብ ምንባሩ ዘነጸረ ፡ አባ ጅሶፕ ሳፔቶ እዩ ዝጀምር። ቦቲ አባ ሳፔቶ ብገንዘብ መንግስቲ ጣልያን አብ ዓሰብ ዝገዝአ መሬት አቢሉዩ መግዛእቲ ናብ ኤርትራ ዝተኣታተወ። ዶ/ር የማነ ምስግና ፡ ነዚ አብ መንጎ ወንጌልን ወንጀልን ዘሎ ሃሳስ ሕንጻጽ ከነጽር ከሎ

“ሳፔቶ ካብ መጀመርያ ጀሚሩ ንናይ አውሮጳ ምትእታታው ምስ ተሓለቐዮ። ቅድሚ ሓድነት ጣልያን ንፈረንሳዊ መግዛእቲ የተባብሶ ነይሩ። ድሕሪ 1866 ግን ጳዕርታቱ ኢጣልያዊ መግዛእቲ ንምስፍሕፋሕዮ ነይሩ። መትራብ ስዌጽ ምስ ተኸፍተሞ እተን ብሓይሊ ሃፋ ዝሰፋ ዝነበራ መራክብ ጣልያን አብ ገማግም ቀይሕ ባሕሪ ዘዕርፈሉን ከሰል ዝመልአሉን ማራሳታትን ወደባትን ክረክብዮ ተራእይዎ። ነዚ ዝኸውን ዝበለጸ ቦታ ከናዲ ኸአ ተጓዩ። ንናይ ቪቶርዮ ኢማኑኤል ሚኒስተር ወጸኢ ጉዳያት ዝነበረ ልዊጂ ፈደሪኮ መናብርያ የእሚኑ ኸአ ፡ አብ ቀውዒ 1860 ብኢድሚራል አክቶን ተሰንዩ ተልእኾኡ ክፍጽምን ዝምእምእ ቦታ ክዕድግን ናብ ገማግም ቀይሕ ባሕሪ ተላኢኹ። ንዓሰብ ክገዝእ ወሲኑ። ብ15 ሕዳር 1869 ድማ ምስ ሱልጣን

ኢብራሂም በን አሕመድን ሐሰን በን እሕመድን እቲ ኣብ መንጎ እምባ ጋንጋን ጠረፍ ሉማን ዘሎ መሬት ክገዝእ ተፈራረም።”²²

Giuseppe Sapeto in a Monk and Arab Outfits

ብተመሳሳሊ ኣብቲ ኤርትራውያን ንነጻነት ሃንቀው ዝብልሉ ዝነበሩ እዋን፡ ወርሒ ድሕሪ ምእትው መግዛእቲ እንግሊዝ ኣብ ኤርትራ፡ ማሕበር ፍቕሪ ሃገር መስሪቶም ክቃለሱ ኸለዉ መስራሒ መግዛእቲ ኢትዮጵያ ኰይኑ ሃንቀውታ ህዝቢ ንኸምክን ዝተጓየየ እቲ ኣብቲ እዋን ናይ ኤርትራ ኦርቶዶክሳዊት ተዋህዶ ቤተ ክርስትያን መራሒ ዝነበረ ፡ ኣቡነ ማርቆስ ዝብሃል ፈላሲዮ። ዶ/ር ዮርዳኖስ ገብረመድህን ኣብ መጽሓፉ፡

“ኣብ ጊዜ መግዛእቲ እንግሊዝ ታሓቓይ ድልየት ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ኣቡነ ማርቆስዮ ነይሩ። ኣቡነ ማርቆስ መግዛእቲ እንግሊዝ እቲ ጣልያን ወሲድዎ ዝነበረ መሬት ቤተ ክርስትያን ንኸመልሱ ከእምኖም ስለ ዘይክኣሉ፡ እዚ ኣብ ታሪኽ ቤተ ክርስትያን ሓበሻ መወዳደርቲ ዘይብሉ እከይ ሰብዚ ካብ መንግስቲ ኢትዮጵያ ሓገዝ ክረክብዮ ተጓዩ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ክሕግዞ ከም ዝኸእል ምስ ነገሮ ድማ ተሓላቂ ድልየት ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ኸይኑ። ጥቕሚ ኣቡነ ማርቆስን ሃንቀውታ ማሕበር ፍቕሪ ሃገር ዘይሳኦ ስለ ዝነበሩ ኸእ ቤተ ክርስትያን ተዋህዶ ንማሕበር ፍቕሪ ሃገር ከተነውር ሓያል ጐስጓስ ጀሚራ። ነቲ ኣብ 28 ነሃሰ 1946 ዝጋጠመ ዘሕዝን 40 ሰላማውያን ሰባትን 3 ወታደራት ሱዳንን ዝቐዘፈ ግጭት መዚሚዙ ኣቡነ ማርቆስ ንመውቲ ከም ሰማእታት ኣሞጉሱ መቶም ቅዱስዮ ነይሩ ብምባል ንቐባራይ ኣሰሮም ተኸቲሉ ህዝቢ ንኢትዮጵያን እምነቶምን ስጋብ ሞት ክከላኸልሉ ዘስምዕ ስብከት ኣስመዐ። ዕላምኡ ቦቲ ቐብሪ ኣቢሉ ንደገፍቲ ናጽነት፡ ንውጻእታቸታትን ንኤርትራውያን ኣስላምን ራዕዲ ንምእታውዮ።”²³

እዚ ኹሉ ከይኣክል፡ “ኣነን ሓጺሩኒ እብል ንሱንከ ተደቢሩ ይስዕስዕ” ከምዝብሃል ፡ “ንበዓል ነጐዳ ሓዊ ደብሶ” ዝዓይነቱ ፡ እቲ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ብምግሃስ ዝተበየነ ዝንቡዕን ድፉንን ፈደረሽን ኣብ 1962 ዘፍረሶ ፡ ካልእ ከም ቀንዲ ተሓላቂ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዘገልገለ ዕሱብ ፡ እቲ ኣፈ ጉባኤ ባይቶ ኤርትራ ዝነበረ ፡ መልኣክ ሰላም ንቡረ-ኢድ ዝብል ኣሸማት ዝተጠመቐ፡ ቀሺ ዲሜጥሮስ ገረማርያምዮ ነይሩ። እቲ ኣቡነ ማርቆስ ዝጀመሮ ንኤርትራ ንኢትዮጵያ ኣሕሊፍካ ምሃብ መደብ ድማ ቀሺ ዲሜጥሮስ ዛዚምዎ። በዚ ደም ናይቲ ኣብ ኤርትራ ዝፈሰሰ ፡ ናይ ሓላላት ተጋድልትን ዋርሳይን ተሓተትቲ እዞም ክልተ ብሽም ቅድስና ፡ ርኽሰት ፡ ብሽም ኣምላኽ ተግባር ሳጥኒኤል

ዝሰርሑ መራሕቲ ሃይማኖትዮም። ኣብዚ “ቀሺን መሓሊን፡ ጉሒላን ሰዓልን ፡ ነጂዕን መስተርን፡ ንሳን ሓካል ክሰማማዕ ኣይክእልን” ዝብል ምስላ እዩ ዘዘኻኸረካ።

“ወይእተ ኣሚረ ይበጽሕ ኅልቀት ፡ ወኣመ ርኢክሙ ኅሳሮ ለሙስና ፡ እንዘ ይቀውም ውስተ መካን ቅዱስ። ዘያነብብ ይለቡ።” ወንጌል ዘማቴዎስ 24፤ 15፡ 24

እዚ ብትግርኛ እንክትርጉም ከም’ዚ ይብል፡ “ናይ ጥፍኣት ርኽሰት ኣብታ ቅድስቲ ስፍራ ቈይሙ እንተ ርኢኹም፡ እቲ ዜንብብ የስተውዕል።” ወንጌል ማቴዎስ 24፤ 15።

ሎሚ ዝርኣ ዘሎ ርኽብን ፋንፋንን ሃይማኖታዊ ጉስንስ

ሎሚውን ነዛ ሓላላት ተበጀውላ ሃገር እንተኸኢሎም ነጻነታ እንተዘይኩነ ቅሳነታ ንምክላእ ብዙሓት ጉልባቦም ቀለጾም ብሽም ሃይማኖት ዝምሕሉ ናይ ደገን ናይ ወሽጢ መሻርኽቶም ሓይልታትን ተሰለፍ ተኣንገውት ኣብ ዝብልሉ ዘለዉ ህሞት ስለ ዘሎና ሕሉፍ ከም መወከስን መምሃርን ጌርና ሃገር ናይ ምዕቃብን መኽተና ናይ ምድራዕን ሓላፍነት ኣሎና። ናይ’ዚ ገጢሙና ዘሎ ርኽብ ጉስንስ ፡ ሃንደስቲ፡ መንቀልትን መወልትን እቶም ከም ከብዲ ኢድና እንፈልጦም፡ ንዘበናት ንጥፍኣትና እምበር ንሰናይና ተመንዮም ዘይፈልጡ ሓይልታት እዮም። ሰብ በኣርኢዮ ሥላሴ ተፈጢሩ እናበሉ ዝሰብኩ፡ እንተኸኢን ጸሊምን ሰበይትን ሰባት ኣይኩኑን ኢሎም ዝምጉቱ ዝነበሩ ሓይልታት። ብዛዕባ ኣምልኾን መንፈስን ተጸዋርነትን ድሕነትን ንምህሮም እምበር ክምህሩና ኣይክእሉንዮም። ንድሕነትና ሓልዮም፡ እሳቶም መንግስተ ሰማይ ንሕና ገሃንብ ከይንኣቱ ሓልዮም ዘይኩነስ ከም ናይ በዓል ጁስፕ ሳፔቶ ቅድሚ 160 ዓመት፡ በዓል ባንዲኒ ቅድሚ 10 ዓመት ካባና ክረኽብዎ ዝደልዩ በለጽ ስለ ዘለዉ ጥራይዮ።

ኣብ’ዚ ማዕተብ ሃይማኖት ዘንጠልጠሉ፡ ማዕተብ እምነትን ሓቅን ዘይብሎም መሰለት ህዝብን መንግስትን ባህሉን ንምጥፋእ ብመሰል ሃይማኖት ክኸሱ ይርኣዩ ኣለዉ። እዞም ሕጂ ንብዓት ሓርገጽ ዘፍስሱ ዘለዉ ትማሊ ትማሊ ንበይንና ነጻነት ክንብል ከሎና፡ ይትረፍ መስል ኣምልኾ፡ መሰል ኣብዛ

ዓለም ምንባርውን ተሐራሙና፡ ህዝብና አብ መሳጊድን አድባራትን ቤተክስያናትን ክሕረድ ከሎ ብጩቕ ኢሎም ዘይፈልጡ ሓይልታትዮም።

አብ መወዳእታ 80ታት ፡ ዓወት ህዝቢ ኤርትራ ዘይተርፍ ምዃኑ ምስ ዝተረደአም ዘተቐላቐለ “ሃይማኖታዊ” ምንቅስቃሳት ተራእዩን ተሰሚዑን ዘይፈልጥዮ። ብሽም ሃይማኖታዊ ጥሩፍነት ክርስትያናውን እስላማዊ ጉስባት አብ ኤርትራ ከነጸጸሩ ጀሚሮም። ካበይ መጺኡ ዘይፍለጥ ንኹሉ ንዳርጋ ምሉእ ሰሌዳ ፊደል ዝመልእ ምንቅስቃሳት ተራእዩ።²⁴

ካብ አሜሪካ፡ ካናዳን ዓዲ እንግሊዝን ቫቲካንን²⁵ (Christian Concern for Freedom of Conscience (CCFC), Christian Solidarity Worldwide (CSW), Church in Chains, Compass Direct, Evangelical Alliance, International Christian Concern, Open Doors, Release International, Voice of Martyrs (VOM) and World Strategic Initiative (WSI).) ዝተበገስ ንህዝባዊ ግንባርን መንግስቲ ኤርትራን ዘነውር፡ ሕሉፍ ሓሊፉ መግዛእቲ ኢትዮጵያ ይሓይሽዶ፡ ርኽብ ጉስባስ ተብሊዑ።

አብ 1995 መንግስቲ ኤርትራ አዋጅ ንጠፊታት ሃይማኖት አዋጁ ነይሩ። ሃይማኖታዊ ምንቅስቃሳት ብሽመይ ክካየዱ ከም ዘለዉን ዝእምትን። ክኸውን ክኸውን ካብ ደጋ ንዋታዊ ምወላ ምስ ዝረኽባ ናይ ፋይናንሳዊ ኦዲት ከቕርባን እቲ ኹብ ደገ ዝረኽብኦ ገንዘብ አብ ምንታይ መዓላ ከም ዝውዓለ ጸብጸብ ክህባ ዝሓትት አዋጅ ኢዩ ነይሩ። አብ እዋኑ እቲ አዋጅ ንኣመንቲ ምስልምና ጥራይ ዝምልከት መሰልምም ዘጣቕዑ ዳሕራይ ናብኣቶም ምስ መጸቶም እዚ ኹሉ ስዒቡ ዝመጸ ፉንፉን ጉስባት ከካይዱ ንርእይን ንዕዘብ ኣሎና። አብ 2002 ዓሰርተ ትሽዓተ ማሕበራት ተሓትተን 15/19 ኣስታት 80 ካብ ሚእቲ ኣይንምዝገብን ኢሊን ዕጭ ሓንፊፊን። እዚ እቲ ወትሩ ዝኸሰና መንግስቲ አሜሪካ ባዕሉ ዝእመነሉ ጉዳይ’ዩ።^{26, 27, 28} ጭጉራፍ ወቐዓ ተእዊ ዝብሃል ቃና’ዩ ዘስምዕ።

ሕሉፍ ሓሊፉ እቲ ልሒኹ ዝወጸ ፡ ካብ ኣስመራ ናብ ዋሽንግተን ዝልኣኸ ዝነበረ ደብዳቤታት ኤምባሲ አሜሪካ ከም ዝሕብር፡ ቀሚሽ ሃይማኖት ተኸዲናም ፡ መሳርሒ ባዕዲ ዝኹኑን ጽባሕ ጽባሕ መስለት ህዝብን ሃገርን ዝድውን ጸብጸባት ዘመሓላልፉን መራሕቲ ሃይማኖት ነይሮም። ሓደ ናይቲ አብ አብ ኣስመራ ዘሎ ኤምባሲ አሜሪካ ናይ ፖለቲካ ጉዳያት ሓላፊ፡ ሽምቲ ሓባሪኡ ከይሞልቑ ኣጥቢቐ እናተማሕጸነ ፡ እቲ ኣንጻር መንግስቲ ኤርትራ ዝድርደር ክስታት ከመይ ጌርካ ከምዝሳለጥ ዝሕብር ሓውሲ ነዛዜ ኣሎ።²⁹

“ሓደ ቀሺ እቲ አብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ኣኪቡ ናብ አብ ደቡብ ኣፍሪቃ ዝርከብ ኦፐን ዶርስ ዝተባህለ ፡ ገባር ሰናይ ዩኤልፎም ፡ ኦፐን ዶርስ ንባዕሉ ባዕሉ ዘመሓላፎ ሓበሬታ ምዃኑ ንኸይፍለጥ ናብ ኮምፓስ ዳይሬክት ዝብሃል አብ ካናዳ ዝርከብ ይመሓላፍ”።

እቲ አብ ወርሒ መስከረም 2011 እተቐልፀ ሽርሒ ኣምነስቲ ኢንተርናሽናል ንባዕሉ ዘነጽሮ ንሱ’ዩ። እታ ድንግል ካቶሊኽ ተመሲላ ክትኣቱ ዝሃቀነት ፊሊፒናዊት ኩልና ንዝክሮ እዩ። እቲ አብ መላእ ዓለም ዝግበር ሽርሒታት ክትርእዮ ከሎኻ።

እዚ ኹሉ ጉስባስ ክትዕዘብ ከሎኻ ነቲ ናይ ቀደም ደርፊ ቅይር ኣቢልካ፡ “ናይቶም ፖለቲከኛታትሲ ዝኹነ ምኹነ፡ ናይዞም ሰብ ቀሚሽ ገሪሙኒ ኣሃ” እናበልካ ክትከረሎም እዩ ዝዕድመካ። እዚ ብስም ሃይማኖት ዝመጽእ ዘሎ ስነ-ኣእምሮእዊ ወራር፡ እቲ ዘድንጽወካ ስጋብ ክንደይ እተወሃሃደን ጽዑቕን ምዃኑ’ዩ። መልክዑ ብዙሕ’ዩ። ትሕዝትኡ ግን ንኤርትራ ከምዚ ካን ክርስትና ዝብሃል ሃይማኖት ንኸተጥፍእ ተዓጢቑ ዘላ ጌርካ ንምቕራብ ዝዓለመ’ዩ።

አብዚ ጉስባስዚ እተሳተፉ ብጸብዕ ዝቐጸሩ መደናገርቲ “ሃይማኖተኛታት ኢና” በሃልቲ እንተኹነ አብ ዲቕ ዝብለ ዘጸይፍ ጸረ ኤርትራ ፖለቲካዊ ጉስባስ ዘለዉ ተኳሉ፡ ህዝቢ ኣዳዕዲዑ ስለ ዝፈልጦምን ዘለልዮምን ንዕኡም ንጉኒ ገዲፍና፡ ናይ ሓደ ካብቶም ሰብ ገበርቲ ሰናይ ተመሲሉ ኣትዩ ካልእ ከካይድ ዝተረኸበ ናይ ስትራተጂክ ዎርልድ ኢምፓክት (ስታራተጂካዊ ጽልዋ ዓለም) መራሒ እዩ በሃላይ፡ ንኣብ ግራንድ ራፒድስ ሚሽንን ዝመደበሩ ረድዮ ተሓቢኡ ካብ ኣስመራ ዝሃዕ ርእይቶ

እታ መጀመርያ ኤርትራ ምስ ሰሜን ኮርያ ተወዳድር ናይ ሓሶት ጠቕነ በኬሽን ተርጉሞም ትጅምር

“ብሰተላይት ተሌፎን ጌረ ይዛረብ ስለ ዘለኹን ካብ ተጽናጽንቲ ውሕሶ ስለ ዝኾነን ብጋህዲ ክዛረብ እኽእልዮ። ኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ብጣዕሚ ክፋእ እዩ። እቲ ኣብ ልዕሊ ክርስትያናት ዝበጽሖ ዘሎ ምስገን ኣብ ዝልዓለ ጥርዙ እዩ በጺሑ ዘሎ። ... ክነግረኪ ኣብዚ ኣብቲ መሬት ስለ ዘለኹ፡ ከም ቀዳማይ ምስክር። ሓደ ሰራሕተኛይ ትማሊ ድሕሪ ሰለስተ መዓልቲን ፈርቓን መእሰርቲ ካብ ማሕበሩ ዝወጸ ኣብ ቅድሚ ሓይኑ፡ 6 ሰባት ብጥይት ተቐቲሎም። ሓደ ኣብ ቅድሚ ሓይኑ ብርግጫ ተቐቲሎ። ንሰራሕተኛታተይ ብቐጸሊ ይኣስሩለይ ኣለዉ። እንታይ ሓይነት ክርስትያናዊ ሰራሓት ኢኹም ተካይዱ፤’ እናበሉ። ኣብዚ ዘለና ከም ገበርቲ ሰናይ ኮይና ኢና። እዚ ዝነገረኪ ዘለኹ ንዓይ ዝበጽሓኒዮ። መብዛሕትኦም እቶም ተእሲሮም ዘለዉ ፓስቶራት እፈልጦም እዮ። ምግብን ክዳንን ገንዘብን ቡቶም ዋርድታት ኣቢልና ኣምሊቐና ስለ ንሰደሎም። ... ኣብ ኣሜሪካ ዘለዎ ኣብያተ ክርስትያናት ኩለን ካልእ እንተተረፈ ግሎብ ዝኢኦን መባእታዊ ጀግራፍ ክምሃራ ኣብ በቤተክርስትያናት ይቐምጣ። ብዙሕ ግዜ ብዛዕባ ኤርትራ ስለ ዝዛረብ ሰባት ይሓቱኒ እዮም። ኤርትራ እንታይ ኢያ፡ ሃገር ድያ ዴሴት እናበሉ። ሰሜን ካብ ኤትዮጵያ፡ ደቡብ ካብ ግብጺ ሰሜናዊ ምብርቕ ካብ ሱዳን ኣብ ገምገም ቀይሕ ባሕሪ እያ እትርከብ። ኣስታት 4.5 ሚሊዮን ህዝቢ ዘለዎ ሃገርያ። ካብ ኢትዮጵያ ዝተፈልየት። መንግስታ ግን ሕሉፍ ሃገራዊ ዕላማ እዩ ዝኸተል ዘሎ። ናይ ኮሚኒስቲ ዕላማ። ኻብቲ ዕላማ ልክዕ ከም ሰሜን ኮርያ፡ (ኣብኡ ኸሎና ዓላሚቶም ሰሜን ኮርያ እያ) ንክርስትና ካብ ኤርትራ ንምጥፋእዮ።”³⁰ Kevin Turner Interview with Gospel.com Strategic World Impact (SWI)

እዚ ኣብ ኢንተርኔት ሽዑ ንሽዑ ተሰሚዑ ኤርትራውያን ክዛረቡ ምስ ጀምሩ፡ “ተቐሊዐ” ብምባል ንጽባሒቱ ንመንግስቲ ኤርትራ ዘምገሰ ሓጺር ደብዳቤ ጽሒፉ ነይሩ። እምነት

ካብቶም ኣንጻር ኤርትራ ዝንቀሳቐሱ ዘለዉ ናይ ግዳም ሓይልታትን ጠቕነኦምን

“555 ብሰሪ እምነቶም፡ ክርስትያናት ጥራይ ብምኽናም ፡ ኣብ ኤርትራ ፍድኦም ዝርእዩ ብጽት ኣለዉና ። ናይታ ኣብ ኤርትራ ዘላ ቤተ ክርስትያን ጽገም ፕረሲደንት ኤርትራዮ። ንቤተ ክርስትያንን ንማሕበራትን ዓለም ዘዩኸብር ሰብ። ኣብ ኣሜሪካ ዘለዉ ክርስትያናት ክሕግዙና ኢና ንደሊ። ነዚ ንክንገብር ነዚ ነዚ ናይዞም 555 ስቓይ ተሓታታይ ዝኹን ፕረሲደንት ከነረኻኸብሉ ኣሎና። እገዳ ክግበረሉ ኣለዎ። በዝን ናይ ጸሎት ውግእን ኣብ ልዕሊኡ ክንከፍት ኣሎና።”³¹ እዚ ማርክሳዊ መሃንድስ ናይዚ ሃይማኖታዊ ጭቆናን ምኽልካል ናይ ናጻ ዘረባን እቲ ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ ካብ ትፍለ ፡ ካብ 1991 ጀሚሩ ፕረሲደንት ዝኹን ፡ ፕረሲደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂዮ። ሃገራዊ ባይቶ ብ1993 ከም ፕረሲደንት መሪጽዎ። ኣሳታት 3000 ዝኹን ፕሮተስታንት ኤርትራውያን ብሰሪ እምነቶም ኣብ ማሕበሩ ኣለዉ።³² ድምጺ ሰማእታት ኮምፓስ ዳይረክት

Christian Solidarity Worldwide

“እዚ ፍረን መርኢያን ናይቲ ንብዙሕ ዓመታት ዝገበርናዮ ጸዕሪዮ። መርትዖ ኣቕራብና ንሕቡራት መንግስታት ኣብ ኤርትራ ዘሎ ዘሰካሕክሕ ምግሃስ ሰብኣዊ መሰል ክምርመር ከም ዘለዎ ከነእምን ክኢልና።”³³ ኣብ 23 ሓምለ 2012 ድማ፡ “እዚ ውሳኔዚ ፍረ ናይ ነዊሕ ዓመታት ምእንቲ ሰብኣዊን ሃይማኖታዊ መሰላት ጐስጓስናን ጸሎትናንዮ።”³⁴ “ብሕልፊ ናብቲ ቅድሚ ብዙሕ ዓመታት ኣብ ሰሜን ኮርያ ዝገበርናዮ ስራሕ ተወኪስናዮ። ኣብኡ ንሰሜን ኮርያ ዝኹንን ናይ ሕቡራት መንግስታት ውሳኔ ንምርካብ ተዓዊትና ስለ ዝነበርና ኣብ ኤርትራ ክንደግሞ ጽዒርና። ኣብ ሕብራት መንግስታት ገስጓስ ጌርና ድማ ተዓዊትና።”³⁵

ኣካል ናይዚ እከይ ጐስጓስ ንምኻንን ነቲ ኸስታት ንምድራዕን እዮም እምብኣር ካህናት ናይ ተዋህዶ ኢና ኢሎም 26 ውልቀ-ሰባት ካብ ኣሜሪካን ካናዳን ኣውሮጳን ኣንጻር መንግስቲ ኤርትራ ዝሓለፈ ጉንበት ደብዳቤ ዝጸሓፉ። እንታይ ... ተትሓንክለይክ ከም ዝበሃል ድማ ግዝኣት ሃጻይ ቴድሮስን ዮሃንስን ይሓይሽ ነይሩ ኢሎም ጽሒፎም። ነቶም ወቤን ኣሉላን ድርጎታት ዝልእኩልና ዝነበሩ ምምጓስን ምስ ኢትዮጵያ ዘለዎም ምትእሳር ንምሕባርዮ። እቲ ንሳቶም ዝተሓባበረዎ ዘለዉ መንግስትን ቤተ ክርስትያንን ሕልሙ እንታይ ምንባሩን ምኹኑን ዝሕብር ካብ ናይ ሓደ ኣሜሪካዊ ኣካል ፒስ ኮር ንርእ።

ኩሉ አኼባታትናን ርክባትናን ጽቡቕ ከይዱልና። ብጀካ ሓደ ዘደንጹ ተርእዮ። ብጹእ ዎ ቅዱስ አቡነ ጳውሎስ፣ ፓትሪያርክ ቤተ ክርስቲያን ኦርቶዶክስ ኢትዮጵያ ምስኡን ምስ ናይ ካልኣት መራሕቲ ሃይማኖት ኢትዮጵያን ክንራኽብ ዓዲሙና። ናይ ካቶሊክ፣ ሉቲራውያን፣ ካልኣት ክርስቲያናውያን ሃይማኖታት፣ ናይ ኣይሁድን ኣስላምን መራሕቲ ኣብቲ አኼባ ነይሮም። ጆን ኣብ ክንዲ ኹልና ሃንቀውታና ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን መገዲ ሰላምን ዕርቅን ክርከብ ንጽዕር ከም ዘሎና ሓቢሩ። ምስ ወዳእና ካብዞም ዝዓደሙና መራሕቲ መግለጺ ምስጋናን ከመይ ጌርና መገዲ ሰላም ከምንጸርግዩ ሓሳባት ክንረክብዩ ነይሩ ትጽቢትና። አቡነ ጳውሎስ ስለ ጸዕርና ኣመስጊኑ ከብቅዕ ብንጽርጽሮት ዓው ኢሉ ፡ ኤርትራ ነጻነት ክትረክብ ኣይነበራን፣ ጀማሪት ውግእ ባዕላያ። ኢትዮጵያ ነብሳ ክትከላኸልን፣ ምእንቲ ኹብራን ውግእ ክህሉ፣ ውግእ ክህሉ ኣለዎ እናበለ እቲ ዓቢ መስቀሉ ኣብ ገጽና እናወጣወጠ ግዲ። ፈንፊናዮን ክዲብናዮን። ጆን ተጸሊእዎዩ ነይሩ። ንብዙሕ መዓልታትን ዕልዉ ድቃስ ኣይደቀሰን ነይሩ። ቦቲ ኣብ ኢትዮጵያ ወረ ኣብ መላእ ኣፍሪቃ ቅዱስ ተባሂሉ ዝሕሰብ ሰብ ከምዚ ብስምዑ ተቐጠዑ። ክቃወሞ ፈቲኑ። እንተኾነ ፋይዳ ኣይነበሮን። ፓትሪያርክን ምክርኻርን መጎታዊ ክትዕን ኣይፈልጡንዮም። ኣዋጅ ምሃብ ጥራይዮም ዝፈልጡ። ክንወጽእ ከሎና መብዛሕትኦም መራሕቲ ሰላሕ ኢሎም፣ እቲ ፓትሪያርክ ኣብ ክንድኦም ኣይተዛረበን እናበሉ ንጸዕርና ኣሳልጦ ተመንየሙልና። እቲ ፓትሪያርክ ዓርኪን ደጋፊን ቀዳማይ ሚኒስተር መለስ ምዃኑ፣ ንፊልጥ ነይርና። ስለዚ ንዓርኩን መሳርሕቱን ይከላኸል ነይሩ ኢልና ኢና ደምዲምና። ³⁶

ክብሪ ነቶም ንራእያታትና ህያው ክገብሩ ዝተጋደሉን ዝጋደሉ ዘለዉ ጀጋኑ
 ዘልኣለማዊ ዝኸሪ ንሰማእታት ኤርትራ
 ዓወት ንሓፋሽ
 የቐንዩለይ።

1 "First, the reality of Ethiopia's demographic and, increasingly, economic predominance in the Horn of Africa must be understood, accepted and accommodated by its neighbours, including Eritrea, and by international actors. This is not to overstate Ethiopian influence, or to imply that its neighbours will simply become clients of Addis Ababa. However, it will probably mean violating the letter (if not the spirit) of the 2000 peace deal, and working around the EEBC ruling, since Ethiopia cannot be forced to comply with it."-- Jason Mosley, *Eritrea and Ethiopia: Beyond the Impasse*, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs.

2 "I am not concerned here with the legal basis for the BCEE allocation. However arbitrary or idiosyncratic this may have been, the terms of the Algiers Agreement appear to allow the BCEE to place the boundary where they wish, extending to the grandest claims made by either side, subject to criteria determined only by itself. I am however concerned with the political implications of the allocation, its congruity or otherwise with basic principles of conflict management, and its consequences for future peace and stability in northeast Africa. In terms of all these criteria, the boundary line drawn by the BCEE is disastrous. ... In the case of major wars, such as this one, this structure of implementation normally results from an outcome in which one side wins, and the other loses. The winner then gains what it fought for, while the loser correspondingly loses. However rough and tough, such an outcome is normally stable, because the winner is necessarily in a stronger position than the loser, and therefore able to ensure that the settlement holds. ... Given that Ethiopia has a population about fifteen times greater than that of Eritrea, with other resources to match, the outcome reached in May 2000 was one that Eritrea was extremely unlikely to be able to challenge, and would have had to accept. One little noted consequence of the BCEE allocation is its disastrous consequences for Eritrea. As a small country in a rough neighbourhood, Eritrea is desperately in need of peace. ... and--given that Ethiopia is by far the country's most important neighbor-- this entails a working relationship with Ethiopia. ... The only ground on which reconciliation would be possible is the confirmation of Ethiopian possession of Badme and Irob, and this is precisely what BCEE has prevented. ... Contrary to a superficial judgement that may treat the BCEE allocation as favouring Eritrea over Ethiopia, this allocation is in my view particularly catastrophic for Eritrea; indeed, it seems to me to go a long way towards destroying Eritrea's future as a viable independent state."

3 "It seems, then that the single Eritrea of to-day is doomed. Dismemberment, in some form and to some extent, must be the alternative. If this is so -- and the evident racial and cultural and historical diversities suggest it -- it must be in favour of the two greater neighbours of the territory, the Sudan and Ethiopia." P. 172, Stephen H. Longrigg, *Chief Administrator of Eritrea, 1942-4*, Clarendon Press, Oxford, 1945.

4 "It seems, then that the single Eritrea of to-day is doomed. Dismemberment, in some form and to some extent, must be the alternative. If this is so -- and the evident racial and cultural and historical diversities suggest it -- it must be in favour of the two greater neighbours of the territory, the Sudan and Ethiopia." P. 172, Stephen H. Longrigg, *Chief Administrator of Eritrea, 1942-4*, Clarendon Press, Oxford, 1945.

5 1) ሉዎ፡ 2) ሉውያ፡ 3) ኪሲ፡ 4) ማሳይ፡ 5) ናንዲ፡ 6) ካለንጅን፡ 7) ክኩዩ፡ 8) ካምባ፡ 9) ሜሩ፡ 10) ስዋሕል፡ 11) ኦሮሞ፡ 12) ቱገን 13) ሶማሌ።

6 ስኩማ፡ ንያምወዚ፡ ሀሀ፡ በና፡ ጎን፡ ሃያ፡ ማኮንደ፡ ቻጋ፡ ንያክዩሳ፡ ፓረ፡ ሳምባ፡ ንጎኒ፡ ማሳይ፡ ሉዎ፡

7 ኣቕሊ፡ ባጋንዱ፡ ላንጊ፡ ኢተሶ፡ ካራማጅንግ፡ ባሶጎ፡ ቡኘሮ፡ ባጉሲ፡ ባቶሮ፡ ባያንኮሉ፡ ባኪጋ፡ ሉማባራ።

8 "The Eritrean nationalism, a by-product of recent history, is based essentially on the negation of Ethiopianism. Prior to the Eritreans bitter experiences with Ethiopian authorities, an all-Eritrean sentiment barely existed. Today, although their sentiment is unquestionably strong the Eritreans have yet to prove themselves able to build an all-Eritrean movement. Their young nationalism, however sincere, is apparently still too shallow and rootless to help Eritreans overcome a historically rooted sectarianism and the temptations of destructive radicalism. Ethiopian nationalism, in contrast, stems from 20 centuries of flexible and pragmatic continuity." -- *The Struggle over Eritrea 1962-1978*, Haggai Erlich, 1983, P. 20

9 "In the moment of truth, the Eritreans failed to pull together in the name of Eritreanism. The reality of ethnic, religious, regional, social, and personal rivalries couched in revolutionary phraseology legitimizing disunity proved stronger than the relatively young sentiment of Eritrean nationalism." -- *ibid*, P. 96

- 10 "The fall of Keren and the Ethiopian reoccupation of all urban centers in Eritrea signified a fundamental change in the military balance. The Eritrean organizations were not destroyed, but their chances of defeating the Ethiopian armed forces and recapturing Eritrea became remote. What had seemed just a year earlier a feasible military option for fulfilling Eritrean nationalism was rendered impossible and seems likely to remain so for the foreseeable future." – *ibid*, P. 115.
- 11 "Eritrean victory may realistically be excluded as a future possibility. The chances of those identified with Eritrean nationalism achieving it by military victory over the Ethiopian armed forces seems very remote." – *ibid*, P. 119
- 12 "The central problem for the EPLF was that Eritrean nationalism, in as far as it actually existed in the early 1970s when the EPLF was created, was virtually non-existent in the EPLF's own constituency, which was centred on the Kebessa, the central highlands of Eritrea, comprising the historic provinces of Akele Guzai, Seraye and Hamasien. These regions are largely synonymous with the area inhabited by the Tigreans of Eritrea, Tigrigna speaking, Orthodox Christian, agriculturists. What Eritrean nationalism there was prior to this period existed largely within the Muslim, pastoralist societies to the west, north and east of the Kebessa.... Most problematic for the EPLF was the fact that the Kebessa had previously been an integral part of the state against which the EPLF was attempting to build up a nationalist agenda. This forced the EPLF leadership to create a new past, to invent their version of Eritrea's history, indeed, to fabricate a history of conflict between the Kebessa and the region of Tigray south of the Mareb river. This has involved claims that Medri Bahri, an old name for the area north of the Mareb and reaching to the sea at Massawa, historically constituted a free and self-governing state under its own rulers, and that this state fought against Tigrean rulers from Axumite times. A corollary was the argument that the peoples of the current polity of Eritrea, and those within Tigray Regional State (*killil*) in Ethiopia, had developed distinct historical personae even prior to Italian colonialism, during which some significant differences certainly did appear. The difficulty for the EPLF has been that the Kebessa and its population share both the history and the "collective memory" of the region to the south of the Mareb river, the area of the Tigray *killil*. The population was (and still is) fully aware that both sides of the Mareb had a single pre-colonial, pre-Italian past, going back some eighteen hundred, two thousand years to the time of the Axumite empire. In terms of the "genetic" or "primordial" view of the state the two areas share, *inter alia*, culture, history, language, religion, territory and race. One result was that the EPLF's efforts were treated with considerable scepticism by the population of the Kebessa, and the EPLF found it surprisingly difficult to mobilise the population of the Kebessa in support of any nationalist vision of an independent Eritrea as it did in other regions of Eritrea where its own ethnic, religious or ideological position was even weaker. In the final analysis, the major factor in generating Eritrean nationalism was the activity of the Ethiopian government itself, and its almost complete failure to produce an acceptable administration. Significantly, for example, as late as 1981-1982 when the Ethiopian administration made a short-lived but concerted effort to win hearts and minds within the Kebessa it was able to distribute substantial quantities of arms (over 40,000 in 1980) to peasant associations and organise considerable opposition to the EPLF. " Patrick Gilkes, *Ethiopia - Perspectives of Conflict 1991-1999*, pp. 12-14
- 13 "The Eritrean Government has fabricated a national mythology by demonizing neighboring Ethiopia, for the central purpose of garnering complete compliance with his autocratic domestic policies. By channeling Eritreans' patriotism into hostility toward Ethiopia, the government ensures that [it] can rule as it likes, without public opposition?"
- 14 "No doubt the Eritrean people wanted independence in 1993; but the reality behind the 99.8 per cent 'yes' vote may be questioned.¹⁰³ Segments of certain ethnic constituencies (the Afar and Kunama) had previously displayed support for Ethiopia during the war of liberation; segments of the merchant and trading class would favour a stronger affiliation to Ethiopia as a safeguard for market access; and the Orthodox Christian Church and highland society had historically expressed interest in remaining within Ethiopia (Negash 1997); these are all factors which presumably ought to be reflected in a vote on independence or continued affiliation with a 'friendly' TPLF/EPRDF government in power in Ethiopia. However, this did not manifest itself in the outcome of a 99.8 per cent 'yes' to independence; and should again raise some questions on how the medium of 'elections' and 'free opinions' were communicated by EPLF during the transitional period (see also Pausewang 1993; Tronvoll 1993a). The referendum process – in the eyes of the rural electorate – appeared to be a well-orchestrated exercise without any meaningful choice of alternatives; but it is worthy of note that the absolute majority of the electorate had no interest in a

meaningful choice. The referendum was merely a symbolic act manifesting what the Eritrean people had achieved on the battlefield.”-- Kjetil Tronvoll, **THE LASTING STRUGGLE FOR FREEDOM IN ERITREA HUMAN RIGHTS AND POLITICAL DEVELOPMENT**, 1991–2009. Oslo Center for Peace and Human Rights

15 **አለምሰገድ ተስፋይ፡ “ኣይንፈላለ፡ 1941-1950” ገጽ iii ፡ ኣሕተምቲ ሕድሪ 2000.**

16 **ሻምበል ገብረገርስ ገብርዝ፡ ንአለምሰገድ ኣባይ ደራሲታ “ምንጻግ መንነትዶ፡ ምስትንታን መንነት፤ እተፈላለዩ ኣንፈታት መንነት ሰውራታት ኤርትራን ትግራይን” (Alemseged Abbay, Identity Jilted or Re-imagining Identity: The divergent Paths of the Eritrean and Tigrayan Nationalist Struggles, Red Sea Press, 1998.) ዝበልዎ። ገጽ 170.**

17 ከማሁ ገጽ 170 “Nothing tells more than this response that the Eritrean national identity is recent which can hardly trace its existence into the remote past. The whole project of elites to invent heroes and disfigure the past had no impact in remapping the civilian sense of identity. At most, the Eritrean collective identity can go back to the armed struggle and the high price the people paid for it. For the man quoted above, “fatherland” (la patrie) is not the land of his forefathers. He did not have to hark back into the “golden” past of milk and honey and the pristine past of “greatness.” Far from being land of ancestors, “fatherland” is the land of his children, his two sons, who gave their lives for its sake. Thus, the mythical quality attached to a territory which is vital to a group sense of identity would, therefore, have to emanate not from an Eritrea of the heroic forefathers but an Eritrea of the heroic offspring. And a pan-Eritrean distinct identity can only look towards the future, not the past.” P. 170.

18 ተክኦ ተስፋይ መዝገበ ቃላት ትግርኛ።

19 Although Eritreans tend to form tight-knit communities abroad, there are deep internal divides that reflect the overall nature of the country's political landscape. While many ex-fighters believe Eritrea to be a shining example of heroism and accomplishment, just as many recognize that the country's growth has been stunted by ill-conceived Eritrean government (GSE) policies. Political exiles have either lost credibility by being associated with Ethiopia or have faded into the background. Refugees wish to flee indefinite national service or GSE persecution, but are often unwilling to speak out against the GSE. The youth are the most vocal group. They dominate discussions on social media networking sites, they build websites, establish magazines, and form student groups at universities. While many diaspora youth see themselves as American, British, German, Australian, and so forth, they also don an "ultra Eritrean" persona when necessary. Diaspora youth are very protective of Eritrea and, while they are only in Eritrea for a few weeks at a time, will vehemently defend the country against criticism. As this is the case, it is diaspora youth that are the best hope for outreach efforts geared towards promoting dialogue on Eritrean politics and society. Whether for or against the GSE, diaspora youth across the board are ready to speak their minds and should be a top priority when funding NGOs and programs focused on engaging the diaspora. ...Post recommends three ways for NGOs applying for DRL or other USG funds to successfully engage the diaspora and encourage critical analysis of the GSE: - Focus on non-political groups. Direct engagement with Eritrean opposition groups, such as the EDA, will likely be dismissed by moderate diaspora Eritreans as an attempt to overthrow a peaceful government. Working with non-political groups, such as Eritrean student associations, will provide credibility and will not immediately be dismissed as having a political motive. - Let Eritreans lead the discussion. A panel discussion on religious freedom in Eritrea should be led by Eritreans and not by outside analysts. While it is difficult to find Eritreans willing to talk about these issues, it is well worth the search. A discussion devoid of Eritreans will, again, be dismissed by the diaspora. - Give the youth an alternate voice. As of now, the YPFDJ is the primary outlet for young Eritreans in the diaspora to express pride in their culture. Currently, there is no non-EDA aligned counter to the YPFDJ. Encouraging young Eritreans to create their own group and providing them opportunities to promote Eritrean culture and dialogue will ultimately increase the space for discussion.” -- **Mon, 14 Dec 2009**

20 “During their lessons in the trenches, EPLF ideologues conjured up a vision of Free Eritrea, a prosperous land in which farmers tilled fertile field, fishermen trawled teeming waters and industrialists tapped long-neglected deposits of gold, potash—even, perhaps, oil. If Eritrea was barren and denuded, they taught their classes, it was only because its forests had been systematically stripped by first Italian developers and then the marauding Ethiopian army. Independent Eritrea would blossom anew. Saplings would be planted, rivers dammed, terraces built. Gazing across what resembled the surface of an asteroid, the Fighters dreamt, like the dying Falstaff, of lush pastures and green bowers, where knobbly trees of uncertain age cast their

cool shade. It was a landscape, they came to believe, that had been stolen from them—just like everything else.

“That glowing dream of paradise is still captured today in the most everyday of items, all the more poignant for their functional banality. Walk into any Eritrean roadside restaurant, where Christmas tinsel serves as year-round decoration, and you will find yourself sitting at a table decorated with grape clusters and shiny red apples, tumbling alpine torrents and dewy lawns. Perhaps these made-in-Taiwan wax tablecloths are simply the cheapest things on the market. But, like the glossy calendars on the walls, like the murals lovingly painted on the walls of Eritrea’s coffee bars—all green glades, quiet pools and rolling meadows—they express Eritrea’s vision of Heaven, its Elysian Fields. I only registered the Utopian quality of that vision one day in a library in Rome. Leafing through some old Italian encyclopedias, I came across photographs of late 19th-century Eritrea, taken before the saw mills and napalm had done their worst. The black and white photographs certainly showed thicker tree cover than I was used to seeing. But this was nothing like the green haven lovingly described by my Eritrean friends. Even before colonial depredations, before the Ethiopian army had got to work, much of the country, it was clear had already been a dry scrubland of punishing harshness. The realization comes as a shock to me. How much more of a shock would it prove for the thousands of Fighters who risked their lives fighting for a land of lost content, a country that had, it seemed, existed largely in their imaginations?” (p.308-310)

21 ክኸውንዩ ርምዴት ኣለምቲ ደርፍታት ነጻነት 2006

22 Yemane Mesghenna, Italian Colonialism: A Case Study of Eritrea 1869-1934. Motives, Praxis and Result. International Graphics, Maryland, 1989 at 72-73, “Sapeto had in fact always been an active advocate of European penetration. He had even promoted French colonial activity in the days before Italian unification. After 1866, his efforts were directed towards developing Italian colonial interests. As the Suez Canal neared completion, he visualized the establishment of a coaling station and a port of call for Italian steamships in the Red Sea – he hoped to find a site that might become both ‘an emporium’ and a port of call strategically well suited. Sapeto convinced Menabrea, then Minister of Foreign Affairs, and King Victorio Emmanuele, of the value of a port of call. In the Autumn of 1869, he was sent by the Government to the Red Sea, together with Admiral Acton, to look for a suitable site and arrange for its purchase. ... He decided on the ‘purchase’ of Assab, and on November 15, 1869 an agreement was signed at Nasser-Mejid between Sapeto and the two brothers Sultan Ibrahim Ben Ahmad and Hassan Ben Ahmed to ‘cede’ a territory lying between Mount Ganga and Cape Lumah”

23 Jordan Gebre-Medhin, Peasants and Nationalism in Eritrea, Red Sea Press, 1989 p. “Under the BMA, Abuna Markos became champion of the Ethiopian cause in Eritrea. ... Abuna Markos a pathetic figure in Abyssinian church history turned to Ethiopia for help after failing to convince the BMA to return church land taken by the Italian colonialists. When the Ethiopian crown reacted favorably to his plea, Abuna Markos immediately became the champion of the Ethiopian cause in Eritrea. As the interests of Abuna Markos were directly opposed to those of the PLC, the Coptic Church made a concerted effort to discredit the organization. ... [Exploiting the unfortunate incident of August 28, 1946 where members of the Sudanese Forces had clashed with civilians in the city center and 40 civilians and 3 Sudanese soldiers were killed] Abuna Markos glorified the dead, called their sacrifices the most holy, and reminded the gathered to emulate these martyrs and defend the faith and mother Ethiopia to death. The funeral procession was designed to produce havoc for pro-independence local politicians, foreigners, and most particularly Moslem Eritreans”

24 Church of the Living God, Eritrean Bethel, Faith of Christ, Hallelujah, Maranatha, Philadelphia, Rhema ...

25 Christian Concern for Freedom of Conscience (CCFC), Christian Solidarity Worldwide (CSW), Church in Chains, Compass Direct, Evangelical Alliance, International Christian Concern, Open Doors, Release International, Voice of Martyrs (VOM) and World Strategic Initiative (WSI).

26 International Religious Freedom Report 2003— Eritrea <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2003/23704.htm> “The Mehrete Yesus Presbyterian Church, Faith Mission Church, Seventh-day Adventists, and Baha’i Faith each submitted a complete registration application during the period covered by this report. ... while the Rhema Church and two others groups reportedly submitted blank registration forms.”

- 27 U.S. DoS Annual Report on International Religious Freedom for 2005 - Eritrea <http://www.refworld.org/docid/437c9ccbe.html> Religious groups such as the Kale Hiwot (Baptists), Full Gospel Church, and Meserete Kristos (Mennonite) Church have complied with some, but not all, of the registration requirements."
- 28 U.S. DoS Annual Report on International Religious Freedom for 2005 - Eritrea <http://www.refworld.org/docid/437c9ccbe.html> "Authorities generally have not hindered the four groups that filled out their registration applications in 2002 -- the Orthodox Presbyterian Church, the Seventh-day Adventist Church, the Faith Mission Church, and the Baha'i Faith -- in holding home prayer or private study meetings."
- 29 <http://wikileaks.org/cable/2008/06/08ASMARA304.html> "Reverend Zecharias Abraham (strictly protect) of the Mehrete Yesus Evangelical Presbyterian Church informed PolOff during a late May meeting of the manner in which information from Compass Direct is verified. (Note: Compass Direct is a Christian nongovernmental organization (NGO) that documents abuses of religious freedom. End Note.) Incidents occurring within Eritrea are often passed along to Reverend Zecharias from concerned citizens who either witnessed the event in question or are close to those affected by the event. Zecharias then investigates the details of this report through a variety of local sources, including zoba (neighborhood) administrators, eyewitnesses, and church members and officials. Once the information is gathered and found to be accurate, Zecharias routes the information to contacts in Open Doors (an international Christian NGO focused on human rights) in South Africa. The information is then reported to Compass Direct, with Open Doors being the direct, yet uncited, source."
- 30 Kevin Turner Interview with Gospel.com
- 31 "We now have 555 Christians all over Eritrea that are paying the price because of their belief. Somehow, this has got to stop. We are sure the cause for the problems of the Eritrean Church is the President of Eritrea - so far he has no respect for the Church or for the International community, who is protesting against Christian suffering in Eritrea...What we really would like to see is Christians in the United States trying to help resolve our religious difficulties in Eritrea. To do this, they must deal with the President of the State of Eritrea as an individual who is responsible for the arrest and suffering of 555 Christians in Eritrea...We suggest that an embargo be placed on him and with that a prayer war would be mobilized in the whole United States...Strategic World Impact has a letter available for all who are interested in assisting the Eritrean Church. The letter can be sent to the Eritrean Embassy in the U.S. To assist the Church in Eritrea through one of these letters please call SWI toll-free at 1-877-SWI-HOPE"
- 32 "The Marxist-leaning architect of repression of religion and free speech in Eritrea, President Isaias Afewerki, has been in power since Eritrea's separation from Ethiopia in 1991; the National Assembly elected him as president in 1993. An estimated 3,000 mostly Protestant Christians were incarcerated for their faith by the end of 2010."
- 33 "this is an amazing proof of our advocacy bearing fruit! The landmark UN resolution is the result of many years of work by CSW, presenting compelling evidence to persuade the UN that the way human rights are violated in Eritrea is utterly horrific, and must be investigated."
- 34 "This resolution is the culmination of years of raising religious freedom and human rights at the UN, campaigning and prayer. It finally came after a rollercoaster two weeks of intense lobbying and negotiations in Geneva earlier this month and means that a Special Rapporteur will be appointed to investigate and monitor human rights in the country and help hold the Eritrean government to account."--
<http://dynamic.csw.org.uk/article.asp?t=news&id=1285>
- 35 "Particularly we referred back to the work we had done on North Korea a number of years ago, and since that was quite pivotal, and getting a new mandate and new UN mandate on North Korea and we felt this may be possible to replicate with respect to Eritrea and certainly the situation deserved it. So we set about from that point and enacting a strategy at the UN, and raising Eritrea and that consisted of, making speeches, directly at the Human Rights Council, we organized and spoke at side meetings at the Human Rights Council, myself and colleagues, have spoken to diplomats from literally with dozens of state delegations from countries." "It was a moment of sheer joy for myself and my colleagues, in fact one of our colleagues, from another organization, who is Eritrean herself, couldn't contain her joy and leapt to her feet and verbally thanked the human rights council, which was somewhat unusual for the Human Rights

Council and there was a ripple discussion a murmur of conversation as a result of this, but that was I guess illustrative of the not the wait of expectation, we had but our nervousness, that perhaps at the last minute this wouldn't pass. Over joyed and really this one was for me personally one of the high points of my career."

- 36 "When we finished, we looked forward to an expression of appreciation from our religious hosts and a discussion of strategies to achieve peace. Patriarch Paulos thanked us for our efforts, but he then raised his voice to express his disdain for Eritrea for insisting on Independence and for starting the war. Ethiopia he said, must defend itself and its honor. "Therefore, there must be war! There must be war!" He roared shaking his large ceremonial cross in our faces. We were appalled. John had not been feeling well, and he was sleep deprived, and he nearly lost his temper with the holiest man in Ethiopia if not the entire African continent. John did his best to counter the patriarch, but it was useless. Patriarchs don't debate or argue. They proclaim. As we were leaving, most, if not all, of the other religious leaders came to us quietly to assure us that the patriarch did not speak for them. They wished us well and offered their support. We knew the patriarch was a close ally of Prime Minister Meles, and we had to assume he felt he was defending his friend and colleague. But it was a very disturbing experience."-- Chic Dambach, Exhaust the Limits: the Life and Times of a Global Peacebuilder.